

Universitat
de les Illes Balears

*El cinema i el seu ús en el procés d'ensenyament-
aprenentatge*

AUTOR: MARC PUIG LÓPEZ

Memòria del Treball de Fi de Màster

Màster Universitari en Formació del Professorat
(Especialitat/Itinerari de Geografia i Història)

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs acadèmic: 2018-2019

Data: maig 2019.

Tutor del Treball: José Alejandro Pitaluga Ivorra.

Resum: Aquest treball aborda l'ús del cinema com a recurs didàctic. En primer lloc, s'analitza el potencial educatiu que aquest mitjà pot oferir i s'exposen les raons per les quals cal comptar amb el cinema com a recurs per treballar les competències clau. En segon lloc, es detallen les característiques que, aplicades en concret a les assignatures de Geografia, Història i Història de l'art, fan del cinema una eina a tenir en compte per explicar els continguts d'aquestes matèries. Seguidament, s'aporta una entrevista realitzada a un docent expert en l'assumpte tractat i, finalment, es descriu l'activitat duta a terme per l'autor d'aquest treball durant el període de pràctiques per conèixer de primera mà els avantatges educatius d'aquest mitjà i poder extreure una sèrie de conclusions i propostes de millora pel futur.

Paraules clau: Educació, cinema, recurs didàctic, competències clau, activitat.

Abstract: This project approaches the use of cinema as a didactic tool. First of all, the potential educational outcomes of cinema's use are analysed and the reasons that make this a useful resource when working the key competences are exposed. Secondly, a detailed presentation of the features that make cinema a tool to keep in mind when teaching Geography, History and Art's History content. Subsequently, an interview to a teacher who is an expert in this topic and that currently applies cinema in his lessons is presented. Finally, the activities carried out by the author of this project during his practice period are described in order to learn about the educational advantages of this tool and extract a set of conclusions and proposals to implement this technique in the future.

Keywords: educational, cinema, didactic tool, key competences, activities.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ: JUSTIFICACIÓ DEL TEMA I OBJECTIUS DEL TREBALL...	1
MARC TEÒRIC	3
- L'ús del cinema com a recurs educatiu	3
- El cinema: un mitjà eficaç en l'assoliment de les competències clau.....	8
- Aprenent a veure pel·lícules	14
- La relació entre el cinema i les assignatures de Geografia i Història i Història de l'art	17
1. Geografia i cinema	17
2. Història i cinema	21
3. Història de l'art i cinema	26
ESTAT DE LA QÜESTIÓ	28
- Cinema i educació	28
- Entrevista a Amable Palacios	33
TREBALL DE CAMP. EL GRAN DICTADOR A L'ESTUDI DELS RÈGIMS TOTALITARIS I LA SEGONA GUERRA MUNDIAL	40
- Context de l'estudi	40
- Objectius de l'estudi	41
- Metodologia i instruments d'estudi	42
- Competències clau treballades.....	44
- Temporalització	46
CONCLUSIONS, LIMITACIONS I REPTES DE FUTUR	47
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	50
BIBLIOGRAFIA	52
WEBGRAFIA	53
ANNEXOS	

Annex A: Fitxa tècnica de la pel·lícula lliurada als alumnes.

Annex B: Presentació de la pel·lícula i l'estructura del treball.

Annexos C i D: Exemples de les valoracions crítiques elaborades pels alumnes.

Annexos E i F: Exemples dels treballs grupals elaborats pels alumnes.

INTRODUCCIÓ: JUSTIFICACIÓ DEL TEMA I OBJECTIUS DEL TREBALL

Aquest treball pretén analitzar el potencial del cinema com a recurs educatiu. La idea parteix de l'afició de l'autor pel cinema, amb l'objectiu d'aplicar aquest mitjà en un futur com a docent.

Des de fa temps, el cinema és un mitjà audiovisual totalment consolidat en la societat d'avui dia fins al punt d'haver arribat a ser considerat un art en si mateix. Sens dubte, el cinema és capaç d'abastar temes i continguts vinculats a les assignatures que s'imparteixen en els centres educatius, però...és valorat adequadament en l'àmbit educatiu? I sobretot, se li està traient el màxim rendiment en aquest àmbit? Aquestes són dues de les preguntes que es pretén respondre al llarg d'aquest treball.

La primera part del treball està enfocada a la consulta i anàlisi de tota una sèrie de fonts contrastades sobre l'ús del cinema a les aules. A partir d'aquesta recerca, es constata si el cinema pot ser un mitjà útil per a ajudar els alumnes a assumir les competències clau, es marquen una sèrie de pautes a seguir recomanades a l'hora d'utilitzar el cinema a l'aula i, finalment, es reflexiona sobre el paper que ocupa el cinema a nivell curricular.

En segon lloc, totes les impressions extretes al llarg de la primera fase del treball són contrastades mitjançant una entrevista realitzada al professor Amable Palacios, que actualment exerceix com a professor de batxillerat a l'Escola d'Art d'Eivissa i ha realitzat nombroses activitats amb els seus alumnes a partir del cinema, i les reflexions del qual permeten tancar l'apartat de recerca d'aquest treball.

Una de les característiques principals del cinema és la seva capacitat per a empatitzar amb l'espectador. A partir d'aquesta premissa, es plantegen dos interrogants: fins a quin punt pot ser una eina útil per a fomentar el pensament crític de l'alumnat?; pot ser un recurs significatiu a l'hora d'estudiar Geografia i Història? Durant el període de pràctiques en l'IES Sa Blanca Dona s'ha realitzat una aproximació als usos del cinema com a material educatiu mitjançant una

activitat amb un grup de primer de Batxillerat, a partir de la pel·lícula *El gran dictador* (1940) de Charles Chaplin. El propòsit ha estat permetre'm treure unes conclusions pròpies sobre aquestes qüestions a través d'aquesta experiència i no basades exclusivament en criteris aliens i treballs de terceres persones. El desglossament de l'activitat realitzada amb els alumnes constitueix el segon apartat d'aquest treball.

Finalment, es reserva un espai per a reflexionar sobre l'experiència pràctica i sobre la situació actual del cinema en l'àmbit educatiu, suggerint una sèrie de propostes de canvi de cara al futur perquè aquest art ocupi un espai més significatiu en la formació de les futures generacions.

Per tant, els objectius d'aquest treball són els següents: en primer lloc, i a partir d'un interès personal pel cinema, investigar i conèixer els usos d'aquest mitjà de comunicació en l'àmbit educatiu, analitzant la seva situació actual i suggerint, si escau, com fer un bon ús d'ell amb la finalitat de facilitar l'assoliment de les diferents competències clau per part dels alumnes.

El segon objectiu, és reflexionar sobre el potencial educatiu del cinema a partir de la meua pròpia experiència a l'aula, emfatitzant en la qüestió de la seva utilitat com a recurs motivador en l'aprenentatge de la Història i com a mètode incentivador del pensament crític de l'alumnat.

MARC TEÒRIC

- L'ús del cinema com a recurs educatiu

En una societat immersa en la voràgine mediàtica i tecnològica com l'actual és indubtable que el cinema suposa un dels seus pilars bàsics. Els alumnes que integren actualment les aules formen part d'aquesta societat en la qual la comunicació audiovisual desplaça socialment i culturalment a la comunicació escrita, i és precisament aquesta comunicació audiovisual la que utilitzen, sobretot els adolescents, com a referència de la seva realitat immediata i quotidiana.

Malgrat aquesta indiscutible evidència, els centres d'ensenyament no s'han proposat seriosament establir una aliança amb el cinema desaprofitant el gran potencial que ofereix com a recurs educatiu. Per la seva banda, el sistema educatiu d'avui dia tampoc s'ha plantejat la implantació en els seus currículums del cinema i la comunicació audiovisual com a assignatura. Els nostres alumnes tenen dret a rebre una formació que inclogui uns coneixements adaptats al temps en el qual viuen, dominat per un llenguatge d'imatges poderosament influent que exigeix una formació audiovisual crítica i imparcial.¹

Avui dia, els mitjans audiovisuals tenen un gran pes entre els nostres alumnes i dins de l'àmbit educatiu s'ha de prendre consciència de la importància que té la imatge, ja que, com s'ha demostrat en nombroses ocasions, la ment humana reté molt millor la imatge que qualsevol altra forma de comunicació. A poc a poc, s'ha d'anar cap a una educació adaptada als nous temps proposant una pedagogia més visual que, tanmateix, no hauria d'implicar la supressió del llibre de text com a mitjà d'ensenyament. La implantació d'una nova metodologia no implica l'exclusió d'una altra; quant a la formació de l'alumnat, com més mitjans millor.

---

¹ BREU, Ramon; AMBRÓS, Alba. *El cine en la escuela. Propuestas didácticas de películas para primaria y secundaria*. Barcelona. Editorial Graó. 2011, p. 14.

No són pocs els docents que han intentat incorporar el cinema a les seves classes i que, tot i disposar dels espais i els instruments necessaris, s'han trobat amb dificultats a l'hora de combinar els objectius didàctics amb el cinema.

Les experiències educatives basades en el cinema solen tenir el seu origen en la iniciativa personal dels docents, per tant, es fa necessari formar els nostres professors i professores en l'ús del cinema a l'aula, per tal d'aconseguir una competència que es tradueix en un nou ventall de possibilitats pedagògiques a partir d'un mitjà proper i atractiu per la immensa majoria d'alumnes.

Sense ser la seva intenció primària, el cinema s'ha convertit en una eina molt valuosa per analitzar i interpretar el nostre món contemporani, i ja tan sols per aquest motiu hauria de ser obligatori incloure'l en el nostre espai formatiu i donar-li un major protagonisme als centres educatius.

La indústria fílmica ha desenvolupat una sèrie de gèneres cinematogràfics que poden ser un aliat important a l'hora de tractar la majoria de continguts de les assignatures d'ESO i Batxillerat. Gràcies a aquesta característica, el cinema s'adapta amb facilitat a les exigències pròpies de la docència com poden ser, per exemple, els continguts específics de cada curs i matèria. Una pel·lícula permet, d'una banda, conèixer els detalls de la seva producció, però, per l'altra, és un instrument per ensenyar a comprendre aspectes del nostre entorn o vida diària i un testimoni d'esdeveniments socials i històrics que incita a la reflexió. A més, cal destacar la seva capacitat per connectar amb els espectadors i per plantejar situacions properes o llunyanes del seu dia a dia.

Aquestes són les virtuts essencials del cinema però, paral·lelament és necessari adquirir una formació adequada en llenguatge cinematogràfic per evitar caure en interpretacions errònies com a conseqüència de la capacitat de manipulació que també comporta el cinema.² No s'ha d'oblidar mai que el cinema és una forma de llenguatge i que per això requereix impartir uns

---

² GARCÍA AMILBURU, María (coord.). *Mil mundos dentro del aula. Cine y educación*. Madrid. UNED. 2009, p.10.

coneixements cinematogràfics als alumnes que els permeti adoptar una postura crítica enfront d'allò que estan observant.

Una vegada acceptat que la imatge audiovisual s'està convertint en una altra via de lectura a l'altura de la llengua escrita, i que aquesta s'imposa cada vegada més a l'activitat quotidiana dels nostres alumnes, és inexcusable instruir-los en el llenguatge específic, per possibilitar a l'alumnat una percepció adequada i el desenvolupament de respostes coherents amb l'estímul que desencadena qualsevol pel·lícula.

Els nostres joves tenen uns coneixements audiovisuals i cinematogràfics molt elementals basats, la gran majoria d'ells, fonamentalment en la televisió, les videoconsoles, la telefonia mòbil i les xarxes socials. La manera d'emissió d'una pel·lícula que imposa la televisió pot arribar a alterar el contingut d'aquesta, fins al punt que hem acceptat la seva visualització passiva per la contínua interrupció del film per donar pas als anuncis. Això ha dut al fet que els nostres alumnes han anat perdent la necessitat d'assimilar o d'analitzar el missatge que pot oferir un determinat relat cinematogràfic.³ No serà fàcil canviar aquesta dinàmica de visualitzar pel·lícules sense reflexionar o apropiarse a elles i arribar a gaudir de les seves imatges, o distingir les idees o advertències que pretenen transmetre.

El cinema, utilitzat correctament, pot arribar a ser un element de motivació per l'alumnat amb el qual treballar la seva capacitat crítica, ja que afavoreix la reflexió i la formació d'opinions enfront de les diferents situacions que plantegen les pel·lícules. Ens trobem davant d'un mitjà de comunicació que pot dur a l'espectador a veure's reflectit a les seqüències d'una pel·lícula i identificar-se amb el missatge transmès. Per això, seria interessant que, amb el temps, la presència del cinema a les aules no es reduís només a explicar determinats continguts, sinó que s'ha d'arribar a conèixer la seva estructura com a mitjà de comunicació.

---

³ BREU, Ramon; AMBRÓS, Alba. *Op.cit.*, p. 13.

Les raons esgrimides pels diferents autors que defensen la presència del cinema a les aules són nombroses, entre les quals es poden destacar les següents:

- 1) El caràcter dinàmic d'aquest mitjà afavoreix l'assoliment dels objectius acadèmics que persegueixen treballar la comprensió, l'assimilació de conceptes i el raonament de l'alumnat.
- 2) Estimula la reflexió formant opinions pròpies davant de les situacions que planteja una pel·lícula.
- 3) Permet treballar el llenguatge i les tècniques audiovisuals, elements molt propers a la vida quotidiana dels joves d'avui dia.
- 4) Elements propis de les pel·lícules com per exemple, l'època històrica en la qual se situa, el vestuari o les institucions, poden ser utilitzats com a base en activitats educatives.
- 5) Pot arribar a ser un mitjà d'avaluació dels alumnes, els quals haurien de demostrar si són capaços de contextualitzar el que han vist, fer deduccions i extreure conclusions.⁴

Actualment, es plantegen dues possibilitats amb el propòsit d'aconseguir una major presència del cinema a les aules. En primer lloc, que aquest sigui emprat en les diferents assignatures d'ESO i Batxillerat com un recurs més a l'abast del professor per impartir els continguts acadèmics. L'altra possibilitat implica la creació d'assignatures que estudiïn el cinema com a font de transmissió de coneixements. En ambdós casos, és necessari desenvolupar projectes que garanteixin la presència del cinema en la dinàmica de l'aula. Com ja s'ha esmentat, l'objectiu és la incorporació d'aquest mitjà com a recurs educatiu amb el propòsit de millorar i fer més atractiva l'educació rebuda als centres, combinant les tècniques tradicionals basades en el text escrit amb la imatge i el document audiovisual.⁵

---

⁴ BREU, Ramon; AMBRÓS, Alba. *Op.cit.*, p. 15.

⁵ RIVAYA, Benjamín; ZAPATERO, Luis (eds). *Los saberes y el cine*. Valencia. Tirant lo Blanch. 2010, p.10.

L'ús de mitjans audiovisuals, entre els quals s'inclou el cinema, significa una oportunitat per aconseguir classes més dinàmiques i creatives, per tant, caldria recolzar aquells projectes que, a partir de la formació dels docents, pretenen que aquests mitjans tinguin una major presència en el pensament pedagògic.⁶

Actualment, el sistema educatiu avança cap a una metodologia d'ensenyament-aprenentatge on les noves tecnologies i els mitjans audiovisuals tenen una major presència, acord amb la societat actual. Cal continuar amb aquesta dinàmica amb la finalitat d'establir una relació equilibrada entre tecnologia i educació dins de l'àmbit educatiu.

Pel que fa al cinema, tot i estar present des de fa ja temps en la societat d'avui en dia aquesta presència no s'ha traduït en major importància en l'àmbit educatiu. Prova d'això és l'escassa presència al currículum d'Història de l'Art. Si el cinema es considera una manifestació artística i cultural a l'alçada, per exemple, de l'art pictòric, aquesta voluntat no s'ha definit com escau dins de la programació educativa del currículum d'Història de l'Art del segon curs del Batxillerat. L'art cinematogràfic forma part del darrer bloc d'aquesta assignatura, sota el títol de *Bloc 6: La universalització de l'art des de la segona meitat del segle XX*, el qual queda exclòs de la prova de Selectivitat i, normalment, no s'arriba a impartir a classe.

Per tant, si de veritat existeix una voluntat per donar visibilitat al cinema dins de les aules, una de les primeres passes podria ser la reestructuració del currículum d'aquesta assignatura amb l'objectiu de donar més visibilitat i importància a aquesta manifestació artística, molt propera a la vida quotidiana de l'alumnat.

---

⁶ MERCADER MARTÍNEZ, Yolanda. *El cine como espacio de enseñanza, producción e investigación*. Reencuentro. Análisis de problemas universitarios, N° 63 (2012), p. 47. Disponible a: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=34023237007>

- **El cinema: un mitjà eficaç en l'assoliment de les competències clau**

Avui en dia, treballem el currículum en clau competencial i, sens dubte, el cinema pot contribuir a desenvolupar les competències bàsiques entre l'alumnat.

Per exemple, mitjançant el cinema es pot treballar les *competències socials i cíviques*. La *competència social* emfatitza en la necessitat de mantenir una actitud oberta de cara a la societat, buscant el benestar del mateix individu i alhora de tota la comunitat. Això significa, entre altres coses, entendre els codis de conducta de les diferents societats, no practicar actituds de caràcter discriminatori i tenir un comportament constructiu, tolerant i respectuós cap als altres, amb l'objectiu de contribuir al benestar de la població.

Per la seva banda, la *competència cívica* defensa la necessitat d'inculcar als nostres ciutadans valors i conceptes fonamentals per afavorir una bona convivència com són, per exemple, democràcia, igualtat o drets humans. És necessari doncs formar individus conscients de la realitat en la qual viuen, la qual cosa implica tenir coneixements dels esdeveniments contemporanis, dels fets més rellevants, tant de la història nacional com de la mundial, i dels canvis que generen els fluxos migratoris que han dut a la formació de societats multiculturals com a conseqüència de la globalització. Aquesta competència incideix en la necessitat de formar ciutadans respectuosos amb els drets humans, que siguin capaços de practicar una actitud democràtica, tant en l'àmbit privat com social, que hagin sigut educats en el respecte i la tolerància cap a altres cultures o grups socials, per tal d'assolir una total cohesió social.

L'ensenyament de les diferents branques de l'assignatura de Geografia i Història juguen un paper molt important en l'objectiu d'arribar a aconseguir les competències clau en general i les competències socials i cíviques, en particular.

Utilitzant una metodologia adequada en la introducció de material cinematogràfic a les aules, els docents poden aconseguir desenvolupar en

l'alumnat un pensament crític i constructiu respecte dels diferents esdeveniments que formen part del nostre passat i que visualitzen a través de les pel·lícules triades.

Mitjançant aquesta capacitat crítica els alumnes poden arribar a interpretar les causes i els efectes de fets transcendents que han marcat la nostra història, però també, i el que és més important, es fomenta en ells una actitud d'implicació i empatia davant situacions que han format part de la nostra societat, i que continuen formant part d'ella. Els canvis polítics, els conflictes socials, les fluctuacions i crisis econòmiques, els enfrontaments bèl·lics...segueixen presents a la nostra història contemporània; actituds discriminatòries, racistes o de desigualtat social continuen tenint lloc en el nostre dia a dia.

En l'estudi de la Història destaca, per exemple, una de les activitats més fomentades per l'ésser humà al llarg dels segles, com és la guerra. Fins ara l'ensenyament d'aquest fenomen s'ha basat en una mera exposició de dates, etapes i resultats,⁷ per la qual cosa és necessari canviar aquest tipus de pràctica pedagògica i implantar una docència innovadora que utilitzi la vertadera realitat dels conflictes bèl·lics per a l'adquisició de competències socials i cíviques.

Una de les dificultats en l'aprenentatge de la Història resideix en la dificultat de compaginar la visió del present que tenen els nostres alumnes amb la comprensió i interpretació de les accions dels homes i dones de les societats del passat. Posar-se en la pell d'un altre, traslladar-se a una època anterior i imaginar que s'està vivint qualsevol esdeveniment del passat, pot ajudar a comprendre quines van ser les causes que van desencadenar un fet històric concret, com el van viure els homes i dones de l'època i, si escau, què hauríem

---

⁷ GARCÍA GONZÁLEZ, Víctor. *Explicar las guerras: didáctica de la guerra en las ciencias sociales*. Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales, Año 32, N° Especial 11 (2016), p.568. Disponible a: https://www.academia.edu/22215134/Explicar_las_guerras_did%C3%A1ctica_de_la_guerra_en_las_Ciencias_Sociales

d'evitar perquè no es repeteixin certs conflictes negatius per a la societat actual en el seu conjunt.

Si aconseguim implantar una pedagogia que permeti als alumnes assumir el paper d'un personatge del passat, com per exemple, un pagès durant l'Edat Mitjana, un soldat durant la Gran Guerra, un afroamericà durant la repressió racial als estats meridionals dels Estats Units o un membre d'una família d'origen jueu fugint de la persecució nazi...aconseguiem que a través d'actituds empàtiques formem ciutadans implicats en l'actualitat de la nostra realitat diària.

Ambdues competències poden ser treballades mitjançant el cinema. Per exemple, a l'hora de treballar els valors i principis necessaris a la nostra societat podríem projectar una pel·lícula com *Set ànimes* (2008), de Gabriele Muccino, que destaca els aspectes positius d'ajudar als altres. Si la nostra intenció és treballar la necessitat de condemnar actituds discriminatòries, podríem projectar la pel·lícula *El noi del pijama de ratlles* (2008), de Mark Herman, basada en la novel·la de John Boyne, que narra l'amistat entre un nen jueu, Shmul, presoner d'un camp de concentració nazi, i Bruno, fill del comandant alemany nazi encarregat de supervisar del camp de concentració. Aquests només són un petit exemple de la gran quantitat de pel·lícules que tenim a l'abast per poder treballar aquestes dues competències.

Pel que fa a la *competència en consciència i expressions culturals*, el Consell de Govern de les Illes Balears va disposar que l'assignatura de Geografia i Història ha de contribuir a desenvolupar aquesta competència per tal d'assolir el "*coneixement, comprensió i valoració de les diferents manifestacions culturals i artístiques com a font d'enriquiment i gaudi personal i consideració d'aquestes manifestacions com a part de la riquesa i el patrimoni dels pobles.*"⁸

El cinema és un art i per tant ha de ser considerat com a tal, com una manifestació artística. Partint d'aquesta idea, l'estudi del cinema de cada país

---

⁸Annex I del Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB núm. 73 - 16/05/2015, p. 25076 (modificat pel Decret 29/2016, de 20 de maig. BOIB núm. 64 – 21/05/2016). Disponible a: <http://www.caib.es/eboibfront/ca/2015/10308> ; <file:///C:/Users/Usuario/Downloads/8751.pdf>

i/o cultura implicaria estar estudiant les seves cultures i manifestacions artístiques. Per exemple, mitjançant la visualització d'una pel·lícula l'argument de la qual transcorre durant l'època de construcció de les piràmides d'Egipte, estem treballant el vessant cultural i artístic del poble egipci.

La competència de *comunicació lingüística* també pot ser treballada mitjançant el cinema, ja que ens permet millorar la nostra capacitat comunicativa.

Un dels àmbits educatius en el que més s'utilitza el cinema és el de l'ensenyament d'una llengua estrangera o la millora de l'ús d'una que ja coneixem mitjançant la reproducció de pel·lícules o sèries en les respectives llengües. La visualització de pel·lícules en versió original (subtitulades si escau) permet escoltar la correcta pronunciació de les paraules, interpretar les diferents entonacions utilitzades i, sobretot, aprendre a contextualitzar certes expressions segons l'entorn en què s'utilitzen.⁹ Per tant, el cinema també pot ser una eina útil a l'hora de treballar la competència lingüística de l'alumnat.

Quant a l'ensenyament de l'assignatura d'Història, és important no oblidar que a l'hora de veure una pel·lícula l'espectador es troba davant una obra exposada com una presentació sense interrupcions i no té en compte que aquell film ha estat fruit d'un laboriós treball previ, a partir d'una idea plasmada en un guió literari. És evident, doncs, que l'elaboració d'un guió gira entorn de la intenció del seu creador: a quin fet o situació vol traslladar a l'espectador?, quin impacte vol causar en ell?, quin missatge desitja transmetre?...A partir del guió es crearan espais, ambients i accions concretes i, el que és més important, uns personatges amb uns diàlegs i reaccions preconcebudes que aconseguiran transmetre el missatge que es pretén amb el rodatge d'una pel·lícula. Per a poder aconseguir-ho, tota producció fílmica utilitza un llenguatge específic, el llenguatge cinematogràfic.

---

⁹DOVOS,Erzsébet. *El uso del cine para desarrollar la competencia comunicativa e integrar la cultura en la clase de ELE* a Actas del I Congreso Internacional de Didáctica de Español como Lengua Extranjera del Instituto Cervantes de Budapest (2013), p.124. Recuperat de https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/publicaciones_centros/PDF/budapest_2013/13_dobos.pdf

Es tracta d'un llenguatge multidisciplinari que abasta elements d'altres àmbits artístics, com la música (per a la banda sonora), la fotografia i la pintura (per a la composició i els enquadraments), l'arquitectura (per al decorat i les localitzacions), etc. Tota pel·lícula és una peça artística, és el resultat d'un procés creatiu que s'ha anat construint entorn d'una sèrie d'intencions plasmades en un llenguatge cinematogràfic que, a més de generar en l'espectador una sensació de continuïtat, transmet una interpretació intencionada de la realitat que pretén plasmar.¹⁰ D'aquí la importància d'inculcar als nostres alumnes una adequada educació audiovisual que els permeti interpretar correctament els missatges que reben.

Pel que fa a la *competència digital*, el cinema en si mateix és un mitjà tecnològic que pot arribar a servir per a cercar, obtenir i tractar informació de manera crítica. Un dels propòsits d'aquesta competència és ensenyar als alumnes a fer un ús correcte de les tecnologies presents en la societat d'avui dia, i en la indústria cinematogràfica no són pocs els films que analitzen les noves tecnologies i els perills que pot comportar fer un mal ús d'elles. Una pel·lícula documental que tracta molt bé aquesta temàtica és *Catfish: mentides a la xarxa* (2010), dirigida per Henry Joost i Ariel Schulman. En línies generals, narra la història d'un home que comença a xatejar amb una suposada noia quan, en realitat, ho està fent amb un perfil fals creat per una tercera persona.

La *competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia* també poden ser treballades mitjançant el cinema. Per exemple, si ens basem estrictament en el currículum de l'assignatura de Geografia i Història establert pel Govern de les Illes Balears trobem que, a l'apartat on es regula aquesta competència, dos dels objectius són la "*valoració crítica de l'impacte de les*

---

¹⁰ Extret de *Narrativa y lenguaje cinematográfico*. ESCUELA DE CINEMATOGRAFÍA Y DEL AUDIOVISUAL DE LA COMUNIDAD DE MADRID. Guia didáctica diseñada por Fernando Franco, pp.11-12. <http://ecam.es/media/GUIA-DIDACTICA-NARRATIVA-Y-LENGUAJE-CINEMATOGRAFICO.pdf>

activitats humanes sobre el medi físic” i “la implicació en l’ús raonable dels recursos naturals, així com en la conservació del medi ambient.”¹¹

Aquests dos punts han estat molt treballats, sobretot en pel·lícules documentals, com per exemple a *Home* (2009), de Yann Arthus-Bertrand, documental que tracta l’origen de la Terra i incideix explícitament en la necessitat de respectar el medi ambient o a *Una veritat incòmoda* (2006), dirigida per Davis Guggenheim, pel·lícula documental que tracta l’escalfament climàtic global.

N’hi ha d’altres assignatures de la branca de Ciències del currículum d’ESO que també poden ser treballades mitjançant el cinema, com és el cas de les matemàtiques, que es pot complementar, per exemple, amb la pel·lícula *Una ment meravellosa* (2001), dirigida per Ron Howard. Basada en fets reals, tracta la vida de John Forbes Nash, figura rellevant dins del món de les matemàtiques, guanyador del Premi Nobel d’Economia l’any 1994.

La competència *sentit d’iniciativa i esperit emprenedor*. Una de les premisses bàsiques d’aquesta competència és desenvolupar l’esperit crític de l’alumnat i la seva capacitat emprenedora, desplegar l’autonomia i la creativitat dels alumnes. El cinema pot contribuir molt a treballar un punt important d’aquesta competència, com són les presentacions. Es podrien visualitzar pel·lícules com *El Llop de Wall Street* (2013), dirigida per Martin Scorsese i protagonitzada, entre d’altres, per Leonardo DiCaprio que interpreta a un exitós agent de la borsa de Nova York.

Altres pel·lícules que poden incentivar l’esperit emprenedor dels alumnes serien *La xarxa social* (2010), dirigida per David Fincher, que narra els orígens de la xarxa social *Facebook* creada per Mark Zuckerberg, o *La recerca de la felicitat* (2006), dirigida per Gabriele Muccino i basada en fets reals, que narra la història de superació personal de l’empresari multimilionari Christopher Paul Gardner.

---

¹¹Annex I del Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s’estableix el currículum de l’educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB núm. 73 - 16/05/2015, p. 25075 (modificat pel Decret 29/2016, de 20 de maig. BOIB núm. 64 – 21/05/2016).

<file:///C:/Users/Usuario/Downloads/8751.pdf>

La visualització de qualsevol d'aquestes pel·lícules podria ser un bon punt de partida per organitzar presentacions durant les quals els alumnes haurien de treure conclusions sobre elles, millorant així el seu esperit crític.

La competència *aprendre a aprendre*. Aquesta competència té com a objectiu, entre altres, la millora del procés d'aprenentatge de l'alumne de manera autònoma. Es pretén també que els alumnes tinguin confiança en ells mateixos, que se sentin protagonistes del seu procés d'aprenentatge i que tinguin la capacitat d'autoavaluar-se de manera objectiva. Un film que, sens dubte, lligaria molt amb aquesta competència és *El club dels poetes morts* (1989), dirigida per Peter Weir i protagonitzada per Robin Williams, que interpreta a un professor de literatura dins d'una escola conservadora. Entre les lliçons que es poden extreure de la pel·lícula cal destacar el missatge inspirador del professor que aconsella els seus alumnes no tenir por a l'error i els anima a tenir confiança en ells mateixos.

Per tant, és evident que el cinema pot arribar a ser una eina molt útil de cara a treballar les competències clau establertes en matèria educativa.

- Aprenent a veure pel·lícules

El cinema com a expressió artística compta amb un llenguatge propi que és necessari entendre per evitar caure en una interpretació distorsionada de les imatges.

En la societat d'avui dia, tan digitalitzada, és important aprendre a veure cinema o a fer un bon ús d'ell i l'educació en matèria cinematogràfica hauria de ser impartida en els centres educatius amb el propòsit d'educar els alumnes en el llenguatge audiovisual.

D'altra banda, no s'ha d'oblidar mai que una pel·lícula és el reflex de la visió personal d'un director i guionista i que, en conseqüència, pot contenir elements manipulats o falsejats, per això és important que els espectadors desenvolupin un pensament crític. Seguint la línia d'aquesta última argumentació, val la pena

esmentar que el cèlebre director de cinema Jean Renoir va arribar a admetre que, entre tots els gèneres cinematogràfics, el més manipulat pel director o guionista sol ser el documental, ja que en ell figura tot allò que aquesta persona pretén expressar.¹²

Per començar, és important assenyalar que hauríem de rebutjar fer un ús del cinema simplement com a eina per a “evitar fer classe”. El cinema posseeix un potencial educatiu enorme i se n’ha de fer un ús correcte d’ell, per a la qual cosa s’han elaborat diverses propostes, encara que la majoria segueixen el mateix esquema.

En primer lloc, a l’hora d’utilitzar el cinema a l’aula és important que existeixi una preparació prèvia de l’activitat i que es triï de manera oportuna el temps i l’espai que ocuparà aquesta activitat dins de la programació didàctica de l’aula. Així mateix, és convenient que la visualització de la pel·lícula formi part de la programació didàctica de l’assignatura ja des de principis de curs, així s’evitaria recórrer al cinema de manera improvisada i impedir treure-li tot el rendiment possible.

Si s’utilitza de manera correcta, el cinema resulta ser un material molt útil en l’àmbit educatiu; per exemple, es pot utilitzar per a introduir un tema nou en classe i/o com a eina per a estimular el pensament crític dels alumnes mitjançant l’organització de debats entorn de la pel·lícula. Hem de considerar que en moltes ocasions, a l’hora de visualitzar una pel·lícula, l’espectador connecta amb la situació que es planteja i arriba a personalitzar en un mateix.

Una vegada visualitzada la pel·lícula, és convenient que els alumnes realitzin alguna activitat vinculada a ella. Una proposta d’activitat per a realitzar els alumnes és la següent:

1. Presentació de la pel·lícula. En aquest primer apartat es tracten diversos aspectes de la pel·lícula com la fitxa tècnica-artística, el gènere

---

¹² Citat a BELLIDO LÓPEZ, Adolfo. *El aprendizaje del cine*. Comunicar. Revista de Educación en Medios de Comunicación. Nº11 (1998), p.16. Disponible a: <https://www.revistacomunicar.com/index.php?contenido=revista&numero=11>

cinematogràfic al qual pertany la pel·lícula i s'analitza la trajectòria del director.

2. Anàlisi de la pel·lícula. Apartat en el qual s'estudien les circumstàncies i particularitats del rodatge, el context històric, tant de la pel·lícula com del mateix rodatge, i realització d'un breu comentari sobre el film sense profunditzar en excés (sinopsi).
3. Valoració personal i presentació. Es tracta de realitzar una valoració personal de la pel·lícula (no un resum) i una presentació davant els companys i companyes de classe, fent ús de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) com, per exemple, un blog o un wiki (lloc web col·laboratiu que pot ser modificat per diversos usuaris).¹³

Per a fer un bon ús del cinema a l'escola és vital també que els docents tinguin una base de coneixements cinematogràfics i de les seves tècniques elementals, entengui's per això tenir unes nocions pel que respecta al guió, la imatge, el so o l'estructura narrativa d'una pel·lícula. Tanmateix, això és la teoria, no la pràctica, i per aquest motiu s'ofereixen, cada vegada més, cursos per a formar als docents en l'ús del material cinematogràfic a l'aula com, per exemple, els proposats per la UNED. L'adquisició d'aquests coneixements permet entendre millor la naturalesa i el missatge que volen transmetre les pel·lícules. La tasca d'aquests docents serà, doncs, transmetre aquests coneixements als alumnes de manera que, quan vegin una pel·lícula, puguin adonar-se de detalls que no són visibles a simple vista. En última instància, no es tracta de formar experts o tècnics de cinema, sinó, simplement, que els alumnes siguin capaços de llegir el llenguatge implícit en les mateixes pel·lícules.

Finalment, mencionar que aquells que defensen la introducció del cinema a l'aula són partidaris d'implantar l'estudi de la història del cinema com a una assignatura més. El cinema és un art, com el mateix art pictòric, que sí que

---

¹³ VACCARO, Juan; VALERO, Tomás. *Nos vamos al cine. La película como medio educativo*. Barcelona. Publicacions i edicions de la Universitat de Barcelona. 2011, pp. 49-51.

s'estudia en els centres educatius, i, a més, està molt present en la societat d'avui dia. Per tant, s'hauria de donar més importància a la història del cinema, una història que pot ser tractada des de diferents perspectives: artística, social, econòmica o tècnica. Algunes propostes per a revertir aquesta situació seria la introducció d'una assignatura optativa dedicada al cinema i els altres mitjans audiovisuals, així com una major presència del cinema en el currículum de l'assignatura d'Història de l'art.

- **La relació entre el cinema i les assignatures de Geografia i Història i Història de l'art**

1. Geografia i cinema

En aquest apartat s'aborda la relació existent entre la Geografia i el cinema amb l'objectiu de demostrar que el material cinematogràfic pot arribar a ser una eina a tenir en compte a l'hora d'estudiar aquesta assignatura a l'aula.

La Geografia és una disciplina que estudia, per una banda, el marc físic en el qual viu l'ésser humà i, per una altra, la relació i l'impacte de les activitats humanes en aquest mitjà, analitzant-les, principalment, des de tres perspectives: econòmica, social i política.

De tots els gèneres cinematogràfics, el que millor rendiment pot oferir a l'hora d'estudiar continguts geogràfics és, sens dubte, el cinema documental. Un dels eixos fonamentals de la Geografia és l'estudi del medi físic que habitem, la seva formació i els diferents relleus terrestres, i aquest gènere ofereix una àmplia varietat de coneixements: permet la visualització i l'anàlisi de regions i àmbits terrestres que es troben allunyats de l'aula i de l'entorn de l'alumnat i els facilita la comprensió global dels processos geogràfics propis del planeta. D'altra banda, aquest gènere cinematogràfic pot arribar a ser un bon aliat per a inculcar una "consciència geogràfica" en l'alumnat. En l'àmbit del cinema documental destaquen, sobretot, la gran varietat de films produïts per cadenes

com National Geographic i Discovery Channel, els arguments dels quals giren entorn als diferents fenòmens geogràfics.

Els diferents climes i paisatges del nostre planeta són també objecte d'estudi de la Geografia i, arran de les campanyes que busquen conscienciar a les masses sobre els perills del canvi climàtic, aquesta disciplina s'ha anat implicant, cada vegada més, en la difusió de missatges per a sensibilitzar a la societat sobre la necessitat de posar en pràctica polítiques compromeses amb el medi ambient. Des del món del cinema, no han estat pocs els cineastes implicats en aquest tipus de missatges que han utilitzat aquest mitjà com a una via efectiva per a sensibilitzar a l'espectador sobre el canvi climàtic. De nou, la imatge té major poder de convicció entre aquells que la visualitzen, enfront d'un plantejament teòric de la problemàtica que es pretén exposar.

Es considera que aquest tipus de cinema va tenir el seu moment àlgid amb la presentació del film *Una veritat incòmoda* (2006), dirigida per Al Gore, que va posar en evidència el problema mediambiental al qual s'enfronta el nostre planeta.¹⁴ Aleshores, començarien a aparèixer una gran quantitat de films que promouen la sostenibilitat del planeta, entre els quals podem destacar, per exemple, *Home*, de Yann-Arthus Bertrand, estrenada el 5 de juny de 2009 de manera simultània en diferents plataformes per tal que el seu missatge sensibilitzador aconseguís la màxima difusió possible. Per al públic infantil, però amb una reflexió interessant en l'àmbit educatiu, podem destacar la pel·lícula de Disney-Pixar *Wall-E* (2008), d'Andrew Stanton, a través de la qual es denuncien les conseqüències de la destrucció del nostre planeta.

En resum, el cinema documental hauria d'estar més present a les aules a l'hora d'estudiar fenòmens geogràfics, paisatges i climes, però també a l'hora de voler transmetre als alumnes uns valors i principis de respecte cap al medi ambient amb l'objectiu de formar ciutadans compromesos i conscients dels perills derivats de l'escalfament global.

---

¹⁴ ZAPATERO MAZA, Luis Acacio. *Geografía y cine. Espacios en el tiempo, lugares soñados, paisajes con figuras*. A: RIVAYA, Benjamín; ZAPATERO, Luis (eds.). *Los saberes y el cine*. Valencia. Tirant lo Blanch. 2010, p. 458.

No obstant això, malgrat la preeminència del cinema documental per a l'estudi de continguts geogràfics, no s'ha de descartar l'ús del cinema de ficció. Les *disaster movies*, basades en catàstrofes mediambientals, resulten un recurs útil i atractiu per a l'alumnat a l'hora de treballar aquests continguts a l'aula. Dins d'aquest gènere es recorre a una gran quantitat de fenòmens naturals: terratrèmols, erupcions volcàniques, inundacions, huracans, etc. Per citar exemples de pel·lícules que poden resultar un bon recurs per a estudiar catàstrofes naturals i el canvi climàtic, podem destacar *El dia de demà* (2004), de Roland Emmerich, basada en tota una sèrie de desastres naturals fruit de l'escalfament global i *Un poble anomenat Dante's Speak* (1997), de R. Donaldson, l'argument de la qual gira entorn a un vulcanòleg i el seu equip que es traslladen fins al poble de Dante's Speak per a estudiar l'evolució d'un volcà i la seva erupció, arran de la qual s'activen les mesures necessàries per a l'evacuació de la població.

Seguint la línia de pel·lícules adequades per a estudiar fenòmens geogràfics, en l'àmbit paisatgístic resulten significatives les que s'inclouen dins del gènere de les *road-movies*, "pel·lícules de carretera". Entre elles, podem destacar, per exemple, el film de Walter Saller, *Diaris de motocicleta* (2004), pel·lícula dedicada als viatges que realitza un jove Ernesto Guevara de la Serna (futur Che Guevara) per Llatinoamèrica, a través dels quals es planteja la qüestió de l'explotació dels pobles sud-americans per part de les grans empreses nord-americanes.

Al mateix temps, el cinema és un recurs útil per a estudiar el fenomen de la globalització i els seus efectes en els espais rurals i urbans, com poden ser les onades migratòries o les desigualtats socials i territorials, temes també presents dins de la disciplina geogràfica.¹⁵ Un exemple d'aquest tipus de pel·lícules és *El jardiner fidel* (2005), de Fernando Meirelles, mitjançant la qual es critica a les empreses farmacèutiques acusant-les d'utilitzar Àfrica com a escenari per a l'experimentació amb els seus productes. Una altra pel·lícula que posa en evidència les desigualtats socials ocasionades, en gran part, per la

---

¹⁵ ZAPATERO MAZA, Luis Acacio. *Op. cit.*, p. 469.

globalització és *Els dilluns al sol* (2002), de Fernando León de Aranoa, ambientada a Vigo i que planteja la difícil situació d'un grup d'homes en atur després del tancament de la drassana en el qual havien treballat bona part de la seva vida.

Seguint aquesta línia, la ciutat i els fenòmens urbans han estat un dels principals escenaris del cinema. Trobem una gran quantitat de pel·lícules que utilitzen la ciutat com a eix a partir del qual s'analitza la societat de l'època en la qual transcorre la trama. Tal és el cas de pel·lícules com *Taxi Driver* (1975), de Martin Scorsese, que narra la història d'un veterà de la guerra de Vietnam, solitari i frustrat, que treballa com a taxista durant el torn de nit a Nova York i decideix combatre el tràfic de drogues i la prostitució pròpia de la ciutat de l'època. Al mateix temps, el cinema ofereix la possibilitat de conèixer els diferents models urbans. D'aquesta manera, *El show de Truman* (1998), de Peter Weir, ens presenta els trets típics i tòpics de la societat nord-americana.

L'objectiu d'aquest apartat ha estat defensar el potencial que té el cinema a l'hora d'estudiar i transmetre coneixements geogràfics als alumnes. No només les dades o les ambientacions que visualitzem a través de les pel·lícules de gènere documental ofereixen la possibilitat de treballar i adquirir coneixements geogràfics; en realitat, qualsevol film pot ser utilitzat en clau "geogràfica".

No hem de caure en l'error de considerar la Geografia com a una disciplina que es dedica simplement a l'estudi dels espais i paisatges, sinó que dins d'ella trobem tota una sèrie de temes molt presents en la societat d'avui dia, com poden ser l'escalfament global, la globalització i el fenomen urbà i rural. Per tant, el cinema es presenta com un instrument efectiu a l'hora de transmetre aquests continguts als alumnes.

I en aquest context, resulta molt efectiva l'aplicació del que s'afirma amb la coneguda frase que "una imatge val més que mil paraules". Per aconseguir conscienciar sobre temes tan actuals com la destrucció de la biosfera marina o els efectes del canvi climàtic, s'aconsegueix molt més a través de l'impacte de les imatges que del plantejament teòric d'aquests problemes.

2. Història i cinema

En aquest apartat s'analitza la relació existent entre la Història i el cinema i com aquest últim resulta ser un recurs molt útil a l'hora de tractar continguts històrics dins de l'aula.

El setè art ha utilitzat la Història, principalment, com una font d'inspiració per a possibles arguments en la realització de les pel·lícules. Per la seva banda, en l'àmbit de la disciplina històrica, el cinema s'ha convertit en objecte d'estudi amb l'esdevenir dels temps, donat que ofereix l'oportunitat de conèixer no només la concepció del passat des del present, sinó també quins eren els interessos i preocupacions de la societat en un moment concret. Per tant, es pot afirmar que tots dos camps s'han beneficiat l'un de l'altre contribuint a la recuperació de la memòria històrica.¹⁶

Partint d'aquesta premissa, dins de la disciplina d'Història s'ha anat desenvolupant un vessant dedicat específicament a la Història del Cinema, el qual defensa que no només la pel·lícula per si mateixa pot ser útil per als estudis historiogràfics, sinó que és important i necessari estudiar el context de les pel·lícules a escala històrica: autors, motius que els han dut a realitzar la pel·lícula, procés de producció, elements característics del rodatge, guió, adaptació, etc. El postulat d'aquesta disciplina és clar: les pel·lícules són un material significatiu per a estudiar la realitat social de l'època en la qual es van desenvolupar.

La figura pionera a concebre el cinema d'aquesta manera va ser l'historiador francès Marc Ferro, especialitzat en Història Contemporània, i més concretament en les primeres dècades del segle XX. Va utilitzar el cinema com a font d'estudi, sobretot de la Revolució Russa, mitjançant la visualització de pel·lícules com *El cuirassat Potemkin* (Eisenstein, 1925), i considerava el cinema com una eina de protesta contra l'ordre establert. Però aquesta visió no

---

¹⁶ ZAPATERO MAZA, Luis Acacio. *Historia y cine. Espejo del pasado, reflejo del presente, memoria del tiempo*. A: RIVAYA, Benjamín; ZAPATERO, Luis (eds.). *Los saberes y el cine*. Valencia. Tirant lo Blanch. 2010, p.44.

era compartida per tot el món historiogràfic; per a alguns historiadors, com l'israelià Shlomo Sand, el cinema és un art al servei del gran públic, les estructures de poder i el capital privat. D'altra banda, l'historiador Robert A. Rosenstone, s'allunya d'aquestes dues visions i decideix centrar-se en com les pel·lícules expliquen el passat, defensant que el mitjà cinematogràfic té actualment la mateixa importància, com en el seu moment la va tenir la història escrita. Considera el cinema com un nou tipus d'història que, consegüentment, té les seves limitacions, i és per això que, a l'hora d'analitzar una pel·lícula, no cal centrar-se exclusivament en si la pel·lícula és fidedigna als fets mostrats, sinó més aviat en la manera com els autors recreen el passat.¹⁷

Per tant, en l'àmbit històric resulten ser un important objecte d'estudi tant les pel·lícules que busquen la màxima rigorositat històrica possible, com aquelles que se centren més en la ficció, l'espectacle i l'entreteniment, ja que aquestes són un fidel reflex de les demandes, interessos i preocupacions de la societat de la seva època. Un exemple d'això ho trobem en la versió de *King Kong* de John Guillermin (1976). En aquest cas, l'expedició arriba a l'illa on es troba el goril·la a la recerca de petroli i no amb la finalitat de rodar una pel·lícula, com passava en el film original de 1933. Aquest canvi és fruit de la realitat del moment, ja que l'any 1973 es va desencadenar la famosa crisi del petroli. Un altre exemple, més pròxim, es va viure després dels atemptats de l'11 de setembre de 2001, moment en el qual es va viure un boom de pel·lícules que reflectien les pors de la societat enfront del terrorisme o els desastres globals. En aquest context, podem citar pel·lícules com *United 93* (2006), dirigida per Paul Greengrass, que narra la història dels passatgers d'un dels avions segrestats pels terroristes de l'11-S, o *La nit més fosca* (2012), dirigida per Kathryn Bigelow, que pretén representar l'operació desplegada per eliminar Osama Bin Laden, la comentada anteriorment d'*El dia de demà* (2004) o *Sóc llegendat* (2007), de Francis Lawrence.¹⁸

Des del punt de vista educatiu, qualsevol pel·lícula pot ser analitzada i estudiada a classe dins de l'àmbit històric. Avui dia tot el material

---

¹⁷ ZAPATERO MAZA, Luis Acacio. *Op. cit.*, p. 47.

¹⁸ *Ibid*, p. 64.

cinematogràfic existent, siguin pel·lícules o sèries, desperta un gran interès entre els joves i per això és important utilitzar aquest material en clau educativa. Aquest interès que els joves mostren pels mitjans audiovisuals, pot arribar a ser molt significatiu perquè l'alumnat aprengui nocions històriques, ja que permeten estudiar tant l'època que vol reflectir el material que visualitzen, com el context social, polític i econòmic en què va ser realitzat.

A l'hora d'utilitzar el cinema com a eina complementària en la didàctica de l'assignatura d'Història, no hem d'oblidar que aquest mitjà ha sigut utilitzat en moltes ocasions per la seva gran capacitat de persuasió. Conscients d'això, en les dècades dels anys vint i trenta del segle passat les estructures estatals van utilitzar el cinema gairebé com a mitjà d'adoctrinament amb la finalitat de consolidar els seus règims polítics. Entre els directors que es van encarregar d'explotar aquesta capacitat podem destacar, per exemple, a Leni Riefenstahl i la seva obra *El triomf de la voluntat*, que gira entorn de la celebració del Congrés de Nuremberg de 1934, amb l'objectiu últim de glorificar la figura de Hitler. Un altre bon exemple el trobem en les productores de Hollywood, que al llarg dels anys vint del segle passat es van dedicar a difondre l'estil de vida americà sota el conegut eslògan de "*american way of life*".

Un altre aspecte a tenir en compte és el component emocional implícit en algunes pel·lícules, capaces d'arribar a crear una consciència col·lectiva. Un bon exemple d'això ho trobem a la pel·lícula *Grbavica* (2006) de Jasmila Zbanic, que va tenir el suficient impacte per a aconseguir que el Parlament de Bòsnia i Hercegovina reconegués com a víctimes de guerra a totes les persones violades per soldats serbis entre 1990 i 1992, durant el transcurs de les Guerres de Secessió Iugoslaves (1991-2001).¹⁹

En el debat sobre si el cinema pot servir com a representació del passat, el primer que cal tenir clar és que el cinema mai és neutral o objectiu; tota pel·lícula té un sentit i pretén expressar una idea concreta. Partint d'aquesta idea, hi ha directors que intenten mantenir-se pròxims a la realitat i uns altres que no. Com a exemple, ens podem fixar en la manera d'enfocar l'Holocaust

---

¹⁹ ZAPATERO MAZA, Luis Acacio. *Op. cit.*, p. 50.

per part dels directors Claude Lanzmann i Steven Spielberg. A la pel·lícula *Shoah* (1985), Lanzmann presenta una producció més fidel a la realitat i aprofita el seu potencial per a investigar i exposar el passat, ja que l'acció es desenvolupa en els escenaris reals i s'acompanya de testimonis que relaten com varen viure l'horror de l'Holocaust. A la pel·lícula *La llista de Schindler* (1993), Spielberg es decanta més aviat per la simulació històrica, utilitzant imatges d'arxiu per a la recreació dels escenaris i actors per representar les dramàtiques vivències de les persones que van viure les conseqüències de l'Holocaust.²⁰

L'historiador Josep Maria Caparrós, conscient del potencial que oferia el cinema, va proposar la següent categorització per a aproximar-se al cinema com a instrument didàctic i de recerca històrica:

- Les pel·lícules de valor històric o sociològic. Aquelles pel·lícules que reflecteixen diferents èpoques però no tenen voluntat directa de “fer Història”: són un reflex de la mentalitat de l'època. Un exemple d'aquest tipus de pel·lícules seria *Els raïms de la ira* (1940), de John Ford, la qual representa el context social que es va viure als Estats Units després del *crack* de 1929. En la mateixa línia, destaquen a Espanya Luis García Berlanga amb la pel·lícula *Benvingut, Mr. Marshall* (1952) i Juan Antonio Bardem amb *Mort d'un ciclista* (1955), pel·lícules que retraten l'Espanya franquista.
- Les pel·lícules de ficció històrica. Aquelles pel·lícules basades en un personatge o passatge de la Història que pretenen narrar fets del passat, però d'una manera menys rigorosa, donant peu a la idealització. Dins d'aquesta categoria s'emmarquen els films propis del denominat “cinema de romans” de Hollywood, com *Gladiator* (2000), de Ridley Scott.
- Les pel·lícules de “reconstitució històrica”. Aquells films amb voluntat directa de “fer Història”; se centren en un fet històric que intenten exposar amb més o menys rigor, partint de la visió subjectiva del director

---

²⁰ ZAPATERO MAZA, Luis Acacio. *Op. cit.*, p. 53.

i altres realitzadors. Aquesta categoria cobreix totes les etapes històriques però predominen, sobretot, les pel·lícules dedicades a la Història Contemporània. Com a exemple es pot destacar el film *Els mariners de Kronstadt* (1936), d'Efim Dzigán, produïda en ple règim estalinista amb la finalitat d'enaltir la política de Stalin i emmarcada dins del corrent cinematogràfic del “realisme socialista”.²¹

Una gran quantitat de pel·lícules tenen la voluntat de recuperar el passat i aplicar-lo al present amb diverses finalitats: reivindicatives, propagandístiques, crítiques, etc. Aquest és el cas, per exemple, d'*Apocalypse Now* (1978), de Francis Ford Coppola, que amaga una ferotge crítica al paper de l'exèrcit nord-americà durant la Guerra del Vietnam. I seguint en aquesta línia argumentativa, podem destacar també les pel·lícules de Clint Eastwood *Banderes dels nostres pares* i *Cartes des d'Iwo Jima*, totes dues del 2006, amb les que pretén mostrar la Guerra del Pacífic narrada des del punt de vista nord-americà i japonès. Finalment, el film *L'Ona* (2008), de Dennis Gansel, pretén ser una adaptació implícita del règim nazi a la vida dins d'una aula.

En definitiva, és evident que el cinema constitueix una via important a l'hora d'ensenyar i estudiar Història, ja que qualsevol pel·lícula és susceptible de ser interpretada en clau històrica. Si a més tenim en compte la gran capacitat empàtica del cinema, que fins i tot arriba a vegades a provocar la personalització dels fets explicats en un mateix, es pot afirmar que es tracta d'un mitjà a tenir en compte quan els docents busquen captar l'atenció o l'interès de l'alumnat. Tal com assenyalen un bon nombre d'investigadors, el cinema és una eina fonamental per a entendre el desenvolupament de les societats contemporànies i ha de tenir una major presència a l'hora de dissenyar els currículums de les assignatures, no amb el propòsit d'eliminar altres metodologies, sinó, simplement, buscant l'espai que li correspon.

---

²¹ CAPARRÓS, J.M. *Enseñar la Historia Contemporánea a través del cine de ficción*. Quaderns de Cine, nº1 (2007), pp. 32-35. Disponible a: https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/11372/1/Quaderns_Cine_N1_04.pdf

3. Història de l'art i cinema

En aquest últim apartat es pretén tractar l'aplicació del cinema en l'assignatura d'Història de l'art que s'imparteix actualment a 2n de Batxillerat. D'aquesta manera tancaríem el cercle d'assignatures que solen abordar aquelles persones graduades en Història a l'hora d'exercir com a docents. La línia d'argumentació segueix els paràmetres dels anteriors apartats, sense la intenció de tornar a incidir en el fet que el llenguatge artístic més pròxim als alumnes és el cinematogràfic; en aquesta ocasió s'exposen els gèneres cinematogràfics més enriquidors per a l'assignatura d'Història de l'art.

En primer lloc trobem de nou el gènere històric, sobretot, aquelles pel·lícules que recreen èpoques passades. Els motius per a justificar el seu ús en una classe d'Història de l'art resulten obvis: permeten contextualitzar l'època que s'està estudiant i, al mateix temps, els avanços audiovisuals possibiliten la simulació fidedigna d'espais, estructures arquitectòniques o escultures ja extintes. Un exemple d'aquest tipus de pel·lícules seria *The Monuments Men* (2014), dirigida per George Clooney i basada en fets reals, que narra la història d'una unitat militar formada per experts en art, la missió dels quals és recuperar les obres d'art robades pel règim nazi amb la finalitat de crear el Museu del Führer. Un altre film que pot ser interessant a l'hora d'estudiar l'estil arquitectònic romànic és *El nom de la rosa* (1986), de J.J. Annaud, la trama de la qual es desenvolupa a Sacra di Michele, una de les abadies d'estil romànic més importants d'Europa. Així mateix, un altre exemple podria ser la sèrie *Els pilars de la Terra* (2010), dirigida per Sergio Mimica-Gezzan i basada en la novel·la de Ken Follet, al llarg de la qual es recrea la construcció de la catedral gòtica de Salisbury.

Un altre gènere cinematogràfic pràctic per aquesta assignatura és el format per les pel·lícules dedicades a la vida dels artistes, també conegudes com *biopics*. És cert que existeix el risc de no ser pel·lícules del tot fidedignes o que només tractin una part concreta de la vida de l'artista, però són un bon recurs per a personificar als artífexs dels quadres, escultures i estructures arquitectòniques

que els alumnes han d'estudiar o les obres dels quals coneixen a través de visites als museus. Dins d'aquest gènere podem destacar pel·lícules com *Klimt* (2006), dirigida per Raoul Ruiz, en la qual John Malkovich interpreta a Gustav Klimt, figura pionera del moviment modernista desenvolupat entre finals del s. XIX i principis del XX. Un altre film a destacar seria *Basquiat* (1996), dirigida per Julian Schnabel, dedicada a la turbulenta vida del jove pintor Jean-Michel Basquiat, que moriria per sobredosi als 27 anys.

Finalment trobem el denominat "cinema d'avantguardes". La majoria de moviments avantguardistes van tenir la seva expressió al cinema i per això es converteix en un recurs significatiu per al seu estudi. Per exemple, el moviment surrealista pot ser estudiat mitjançant la visualització d'un curtmetratge tan característic com *Un gos andalús* (1929), dirigit per Luís Buñuel, i el mateix passa amb el moviment expressionista a través d'*El gabinet del Doctor Caligari* (1920), dirigida per Robert Wiene.²² En definitiva, avantguardes i cinema van de la mà i, habituats com estan avui dia els joves al mitjà audiovisual, el cinema pot ser un important aliat del docent si es pretén estudiar les nocions o elements més característics dels moviments avantguardistes.

D'aquesta manera es tanca aquest apartat dedicat a la relació del cinema amb la Geografia, la Història i la Història de l'art, assignatures principals que pot arribar a impartir una persona graduada en Història. L'objectiu d'aquest apartat ha sigut exemplificar com el cinema pot ser utilitzat en cadascuna d'aquestes disciplines per a intentar connectar amb l'alumnat i, sobretot, com aquest mitjà de comunicació pot convertir-se en una metodologia efectiva que millori la comprensió per part de l'alumnat d'allò que el docent pretén transmetre'ls.

---

²² MADRID BRITO, Débora. *El cine en la didáctica de la historia del arte*. Íber: Didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia, nº 80 (2015), p.63. Disponible a: <http://www.ub.edu/histodidactica/images/documentos/pdf/Debora.pdf>

ESTAT DE LA QÜESTIÓ

- Cinema i educació

Sens dubte s'ha escrit i investigat molt sobre l'ús del cinema a l'aula, per tant la intenció d'aquest apartat és comentar les obres que han estat triades per a la realització d'aquest treball, després d'una fase de selecció i depuració d'una extensa bibliografia. S'han utilitzat, principalment, obres relativament actuals d'autors nacionals, a excepció d'algun cas que, encara que no sigui tan recent, el seu contingut continua sent aplicable avui dia.

Per començar, se citaran i es realitzarà un comentari d'aquelles obres i articles que l'autor d'aquest treball ha utilitzat amb el propòsit d'esbrinar, primer de tot, la situació respecte a l'ús del cinema a les aules i, en segon lloc, conèixer diferents propostes didàctiques que tenen el material cinematogràfic com a base. Seguidament, es comentaran aquelles obres que exposen la relació existent entre el cinema i les diferents modalitats de l'assignatura d'Història que es presenten en el currículum de l'ESO i Batxillerat, així com entre el cinema i l'Art i la Geografia. El motiu d'enfocar aquest treball cap a aquestes especialitats es justifica en el fet que està realitzat per un graduat en Història, i per tant, seran les assignatures esmentades les que ocuparan les seves funcions en un futur com a docent de Secundària i Batxillerat.

En primer lloc, l'obra *Mil mundos dentro del aula. Cine y educación*, produïda per la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED) i coordinada per María García Amilburu, parteix d'una defensa de les virtuts del cinema en l'àmbit educatiu. García Amilburu afirma que cada vegada són més els docents disposats a utilitzar aquest mitjà de manera correcta a les seves aules i així acabar amb el prejudici existent que el cinema és utilitzat com a recurs per a evitar fer classes i emplenar buits. En aquesta obra s'incideix especialment en els cursos impulsats per la UNED sobre el cinema com a instrument educatiu, dins del Programa de Formació Permanent del Professorat. En segon lloc,

l'obra ofereix una sèrie de propostes educatives a partir de pel·lícules per a diferents cursos: educació primària, ESO, batxillerat, graus universitaris.

Cadascuna de les propostes educatives persegueix un objectiu concret; per exemple, en el cas de la proposta relacionada amb la pel·lícula *Master and Commander* (2003), de Peter Weir, que pot ser aplicada tant en el segon cicle de l'ESO com a les classes de batxillerat, es pretén estudiar un període històric concret, ja que la pel·lícula transcorre durant el desenvolupament de les Guerres Napoleòniques (1803-1815). En l'obra es detallen els passos seguits a l'hora de realitzar aquesta activitat: a qui va dirigida l'activitat, àrees de coneixement que abasta, objectius que pretén aconseguir, la temporalització i, finalment, l'avaluació de l'activitat. Aquesta obra ha estat útil especialment per a recopilar informació sobre l'aplicació del cinema a l'aula, conèixer alguna proposta formativa dirigida als docents sobre l'ús del cinema a l'aula, com els que imparteix la UNED, i per a visualitzar altres exemples d'activitats didàctiques que utilitzen el cinema com a base.

L'obra de Ramón Breu i Alba Ambrós, *El cine en la escuela. Propuestas didácticas de películas para primaria y secundaria*, és un bon referent en la línia comentada anteriorment perquè serveix per continuar investigant entorn del potencial educatiu que ofereixen les pel·lícules. En aquest cas, a més a més, presenten un model d'aplicació del cinema a l'aula, el model [CinEscola](#), un de tants models d'aplicació existents, en el qual es detallen els criteris de selecció aconsellables a l'hora d'iniciar la visualització d'un film i les pautes a seguir durant la realització de l'activitat. D'aquesta obra, ha sigut especialment significativa per a la realització en aquest treball de l'apartat dedicat a la defensa d'una major presència i un millor ús del cinema com a eina educativa, així com la presentació del model *CinEscola*, que m'ha permès veure noves vies d'actuació a l'hora de realitzar una pràctica educativa a partir del cinema. El portal *CinEscola* va néixer com a projecte l'any 2004, amb l'objectiu d'oferir als docents una sèrie de propostes didàctiques per l'educació primària i secundària. L'èxit assolit per aquest projecte ha sigut tal, que mitjançant l'espai [El Rebot de CinEscola](#), es permet als docents compartir les seves propostes sobre aquelles pel·lícules que els han donat bons resultats a les aules.

Seguidament, l'obra *Nos vamos al cine. La película como medio educativo*, de Juan Vaccaro i Tomás Valero, ha sigut una de les obres que més m'ha aportat a l'hora de realitzar aquest treball, per diferents motius. En primer lloc, perquè més enllà de defensar la presència del cinema a l'aula, ofereix altres elements a tenir en compte. Proposen, per exemple, la necessitat de que els alumnes, des de ben joves, vagin adquirint un llenguatge audiovisual amb la finalitat que compreguin allò que estan veient, ja que els mitjans audiovisuals, entre els quals es troba el cinema, estan plenament instal·lats a la societat d'avui dia. És per això que aquesta obra presenta un glossari de paraules relacionades amb el cinema que es podria anar introduint entre els alumnes de manera gradual. A més, com en el cas de les anteriors recerques esmentades, es presenten diferents propostes didàctiques realitzades a partir de pel·lícules. El punt més notable ha estat l'apartat on els autors exposen com realitzar una bona crítica de cinema, sobretot del cinema històric, ja que tots dos autors són llicenciats en Història Contemporània.

Un altre material especialment útil per a tot aquell que vulgui aprofundir en l'ús del cinema a nivell educatiu és l'obra *Películas para la educación. Aprender viendo cine, aprender a ver cine*, editada per Iñigo Marzábal i Carmen Arocena. Persones amb un ampli recorregut en l'ús del cinema a l'aula, com el professor Amable Palacios, al qual es dedica una entrevista en el següent apartat, no van dubtar a recomanar-la. A més de ser un dels treballs més actuals sobre el tema, aquesta obra ofereix un gran ventall de pel·lícules per abordar una gran diversitat de temes molt significatius en l'etapa de l'adolescència com són, per exemple, l'amor, la multiculturalitat, el consumisme, les drogues o les xarxes socials. Cada tema ve acompanyat d'una sèrie de pel·lícules que l'aborden, les quals són analitzades al detall. Finalment, per a cada pel·lícula es plantegen exercicis dirigits a l'alumnat i una guia pels docents per tal d'orientar-los a l'hora de dur a terme la visualització d'aquestes pel·lícules a l'aula. És per aquests motius que es pot considerar aquesta obra francament interessant, ja que ofereix els recursos necessaris per guiar al docent en l'exercici de la pràctica i

exposa una gran varietat de temàtiques que poden ser aplicades en diverses assignatures pròpies de l'Educació Secundària i del Batxillerat.

L'article *El cine como espacio de enseñanza, producción e investigación* de Yolanda Mercader Martínez segueix amb el discurs a favor d'una immersió total del cinema en la dinàmica educativa desenvolupant programes educatius en els quals el cinema estigui totalment integrat i els docents comptin amb una formació adequada en el seu ús a l'aula.

Paral·lelament, l'article *Explicar las guerras: didáctica de la guerra en las ciencias sociales* de Victor García González planteja la necessitat d'un canvi pedagògic a l'hora d'ensenyar un fenomen tan habitual de la Història, com és la guerra, amb el propòsit de transmetre uns valors als alumnes que concorden amb els objectius de la *competència social i cívica*.

La comunicació d'Erzsébet Dobos, *El uso del cine para desarrollar la competencia comunicativa e integrar la cultura en la clase de ELE*, defensa l'ús del cinema com a mitjà per desenvolupar i fomentar la competència lingüística mitjançant la visualització en versió original d'una pel·lícula, que al mateix temps serveix als alumnes per conèixer els aspectes característics i quotidians d'una altra cultura.

Ara cal analitzar les obres dedicades a estudiar la relació del cinema amb la Història, la Geografia i l'Art. La primera a destacar és, sens dubte, l'obra editada per Benjamín Rivaya i Luis Zapatero, *Los saberes y el cine*, en la qual diversos autors analitzen de manera extensa i detallada la relació existent entre el cinema i diferents sabers com la literatura, les matemàtiques, la física o els valors. Per a la realització d'aquest treball, resulten especialment significatius els capítols on s'exposa la relació amb les Ciències Socials abans esmentades. Es tracta d'una obra purament teòrica; deixa de banda les propostes educatives, però no falten exemples de pel·lícules destinades a enriquir les classe dedicades a les assignatures que formen part d'aquesta disciplina.

En la investigació sobre la relació entre l'art i el cinema resulta interessant l'article *El cine en la didáctica de la historia del arte* de Débora Madrid, que

posa de manifest el valor del cinema com a recurs per a l'ensenyament d'aquesta assignatura, tant a través d'una pel·lícula triada adequadament, com mitjançant les *biopics* o l'estudi de l'ús que certs moviments artístics han fet d'aquest mitjà de comunicació.

L'obra de l'historiador i crític de cinema Jose María Caparrós Lera *100 películas sobre Historia Contemporánea*, és una font molt útil, sobretot en l'àmbit del coneixement històric. Aquesta obra se centra estrictament en la Història Contemporània; a partir de la Revolució Francesa, cada capítol presenta una breu explicació del fet històric a tractar, per després suggerir una sèrie de pel·lícules vinculades a ell, de les quals l'autor realitza una breu valoració crítica. Per exemple, en l'apartat dels totalitarismes europeus es cita la pel·lícula *El gran dictador* (1940) que és la pel·lícula utilitzada a la proposta didàctica aplicada amb els alumnes de primer de Batxillerat, durant el meu període de pràctiques en l'IES Sa Blanca Dona. Com en l'anterior cas, es tracta d'un llibre estrictament teòric que no planteja metodologies aplicables a l'aula. No obstant això, resulta ser un recurs indubtablement útil per a impartir les classe d'Història Contemporània, ja que ofereix tot un seguit de pel·lícules que permeten contextualitzar els continguts propis de l'assignatura. Per la seva banda, el seu article *Enseñar la historia a través del cine de ficción* proposa una classificació de les pel·lícules per ser utilitzades com a eina didàctica i de recerca històrica.

Finalment, per realitzar aquest treball han sigut de molta ajuda publicacions i plataformes digitals especialitzades, com [Filmhistoria online](#), integrada a la RCUB (Revistes Científiques de la Universitat de Barcelona), la plataforma [Histodidáctica](#), dirigida pel catedràtic Joaquim Prats i Cuevas, també de la Universitat de Barcelona, així com el recurs digital que ofereix la revista [Cinehistoria](#).

Amb el propòsit de tancar aquest estat de la qüestió, s'exposa una entrevista realitzada a Amable Palacios, professor de Secundària i Batxillerat, que des de fa uns anys treballa a l'Escola d'Art d'Eivissa. L'entrevista fou en castellà a

petició de l'entrevistat, que es trobava més còmode expressant-se en aquesta llengua i, per tant, es transcriu tal com es va desenvolupar.

- **Entrevista a Amable Palacios**

- **Buenas tardes Amable, antes de comenzar, me gustaría que te presentaras.**

Me llamo Amable Palacios, soy profesor de Secundaria en Geografía e Historia. He trabajado en diferentes asignaturas...llevo 28 años trabajando.

He trabajado en bastantes asignaturas de nueva creación, algunas han sido de Geografía, bastantes de Historia, algunas también de lo que llamamos Ética o Educación para la convivencia y después tengo enseñanzas artísticas, que es lo que estoy haciendo últimamente, con asignaturas como Historia del arte, Historia del mueble, Historia de la forja, Historia de la arquitectura. Y, tal vez, si me haces esta entrevista, es porque aparte de esto he tenido dos asignaturas de Historia del cine. Una de ellas se llamó expresamente Taller de Cine y la otra, más amplia, que comprendía 4 horas semanales, se llamaba Comunicación audiovisual.

- **Y actualmente estás con el Cineforum...**

Actualmente sí. Aparte de eso, por afición he participado en Cineclubs durante casi toda mi vida y los últimos 10 o 12 años he promovido alguno dentro de la escuela y en otros medios, como ahora en la UIB, abierto a todo el público. Este soy yo.

- **Vamos ahora con la ronda de preguntas. ¿Cuál es tu opinión sobre la situación actual del cine como medio educativo?**

Me da la impresión de que no ha cambiado demasiado desde hace unos 10 años. En los años 90 se hicieron varias experiencias en Valencia, País Vasco, Cataluña de aplicación del cine como recurso didáctico por una parte, y del cine como medio artístico y factor de alfabetización audiovisual, en segundo lugar.

En esos años, es cuando varias editoriales publicaron “manualitos” para profesor-alumno, monografías divulgativas para poder utilizar con alumnos de la ESO y Bachillerato, desde diferentes editoriales pequeñas. Que yo recuerde ahora, las más destacadas eran las editoriales Ediciones de la Torre y Síntesis.

Ya ves que no son conocidas ni famosas, no son ninguna de las grandes editoriales, son pequeñas editoriales de provincia. Octaedro también publicó algún material y, ya más tarde, sí que han aparecido buenos trabajos de análisis en algunas revistas. Por ejemplo, la revista *Dirigidopor* publicaba, desde los años 85-90, libros monográficos en los cuales dos autores analizaban la filmografía de Federico Fellini i Aki Kaurismäki, medio libro dedicado a uno y la otra mitad dedicado al otro.

También, en la Universidad de Valencia, Pilar Pedraza publicó unos libros muy interesantes, una colección de guías monográficas para analizar una película concreta (me enseña la guía dedicada a *Pulp Fiction*). Son guías que tienen una utilidad tanto a nivel universitario como con alumnos de Bachillerato. Total de páginas del libro dedicadas a la película...ochenta páginas; lógicamente, no es sólo para los alumnos, aquí hay de todo, para el profesor, ejercicios para aplicar etc. Tampoco son ochenta páginas...los fotogramas ocupan buena parte de las páginas; de texto en sí apenas son 25 páginas, lo que equivale a un artículo largo concienzudo.

Entonces esta es la opinión que tengo: parecía que cuando se implantó la asignatura Comunicación audiovisual se iba a avanzar, pero luego me he llevado un chasco bastante grande porque en las nuevas asignaturas el cine quedó diluido por otros contenidos, ya que, además de cine, había que explicar, en una asignatura de 4 horas, la publicidad, la fotografía y la televisión. Con el tiempo anual de la asignatura dividido entre estos cuatro ámbitos, al final, no has ganado nada respecto a una monográfica de cine.

- **Y a nivel de docentes, ¿crees que el cine se utiliza más con la finalidad de “vamos a poner cine para cubrir horas de clase”?**

Esto sigue pasando. La mayor parte de las veces que se pone una película, en el mejor de los casos...vamos a poner un ejemplo, en la asignatura de inglés, se pone para habituar el oído a la versión original y para mejorar la comprensión del lenguaje oral. Eso en el mejor de los casos. En el peor, que es el más general, el cine es una excusa para descargar el horario.

Se ha hecho un mal uso del cine. Generalmente, cuando se pone una película, el profesor no tiene ninguna formación cinematográfica, entonces, como no tiene ninguna formación cinematográfica, se contenta con entretener. En el mejor de los casos, ha tenido buen criterio y coge una película apropiada para los alumnos; en el peor, pues sencillamente es como “relleno esta hora que me ha quedado vacía a final del trimestre” o con el fin cubrir una guardia.

Yo creo que, tanto en Plástica, como en Ciencias Sociales, puede haber profesores cinéfilos a los que les cuesta muy poco formarse en lenguaje cinematográfico y características de los géneros porque ya tienen un bagaje previo, que son las películas que han visto en su tiempo de ocio y disfrute personal. Entonces tienen un capital increíble, una formación previa que la pueden desarrollar con muy poco esfuerzo.

- **De hecho, a los futuros docentes, se nos recomienda la participación en diferentes cursillos de formación y creo que la UNED tiene uno destinado a formar a profesores en el uso de material cinematográfico en el aula...**

Pues mira, eso está muy bien, yo por ejemplo, una de las cosas que hice... bueno yo soy autodidacta. Yo empecé a utilizar el cine porque había un libro de un profesor de Bilbao que lo aplicaba a la Historia Contemporánea y analizaba cuatro películas. Entonces, a mí, ese ejemplo que leí cuando había acabado la carrera...lo leí en torno al año 82-84, me puso los dientes largos y dije “a mí me gustaría hacer esto también”, dinamizar las clases utilizando buenas películas. Si quiero hablar de las Cruzadas cojo el *Séptimo Sello*, si quiero hablar de la

Segunda Guerra Mundial puedo coger, por ejemplo, *Salvar al soldado Ryan*, porque creo que de esta manera consigo zambullir a los alumnos mediante una herramienta accesoria en un mundo que con la palabra o el texto no llegó.

Y lo mismo ocurre con el género documental, que se utiliza igual que las películas, como material de relleno “que he pillado en una biblioteca y que, me sirva o no me sirva, lo voy a poner porque no puedo dar solo clases magistrales”.

Yo soy autodidacta. En torno al año 98 me matriculé en un curso de la UNED sobre enseñar con medios audiovisuales, me costó un esfuerzo grande, eran unas 200 horas y tuve que analizar fotografía, publicidad... Fue tremendamente útil, me permitió acceder a bibliografía nueva. Después fui a unos congresos en Segovia, Madrid, a reuniones de compañeros implicados en el uso de los medios audiovisuales en el aula. Era muy gratificante, eran unos cursos de verano y te permitía intercambiar opiniones con los demás compañeros y, sin duda, te los recomiendo.

- **Bien, otra pregunta importante, ¿consideras que el material cinematográfico te ha permitido conectar mejor con los alumnos?**

Muchísimo. Una película bien elegida en función de los alumnos que tengas te abre toda la confianza del alumno, te crea una complicidad con él que con otros medios te cuesta mucho conseguir. Para dar clase, lo primero que tenemos que hacer es llamar la atención, tenemos que conseguir que la otra persona nos valore y nos atienda. Entonces, cuantos más recursos tengamos y más variados sean, menos cansamos. Porque el fragmento de un texto, una anécdota llamativa o una viñeta de un cómic nos sirve para los primeros tres días, pero al cuarto día ya no causa impresión, hay que estar renovándose, los alumnos siguen estando deseosos de que les sorprendas.

Los primeros 5 minutos de clase, piensa que un profesor acaba de hacer lo que tú vas a hacer, tus 50 minutos de actividades y contacto con ellos. Tú tal vez entras fresco, pero es que ellos ya llevan dos o tres horas metidos allí. Entonces siempre tienes esa dificultad, tienes que ofrecerles algo nuevo y, en

este sentido, el cine es muy bueno, es una herramienta versátil, variada, sorprendente, a mí me parece fenomenal, entra por una vía emocional, permite la reflexión. El cine te permite reflexionar y descubrir.

- **¿Qué piensas que puedes extraer del alumno mediante el cine?
¿Estimular su pensamiento crítico?**

El lado emocional en primer lugar y, en segundo lugar, el uso de diferentes enfoques. En el cine lo que tenemos en sí, es una recreación teatral donde cada personaje manifiesta un punto de vista o un comportamiento. En el teatro está demostrado que, para muchísima gente, la inmensa mayoría, entiende mejor las situaciones que observa que aquellas que le explica una tercera persona. La inmensa mayoría de las personas preferimos ver por nosotros mismos, a que otros nos expliquen y nos cuenten. Y más después de cuatro horas en el aula. Entonces, en el teatro los espectadores se zambullen en las peripecias que suceden y en los gestos de los actores. Además los escenarios nos trasladan a ellos, nos trasladan a la Edad Media, o nos trasladan a un gueto de la Segunda Guerra Mundial, a un campo de exterminio o a una batalla de la Guerra de Vietnam. Es que eso con palabras es difícilísimo, el profesor con palabras no puede crear ese viaje. Entonces esta es la segunda ventaja; y la tercera ventaja, además de eso, es que tiene en sí valor estético y artístico, como medio. Como puede tenerlo la pintura o la música.

- **Con esto último, ¿quieres decir que debería ocupar un mayor lugar en el currículum de la ESO y Bachillerato?**

Sí, la existencia, por ejemplo, de una asignatura optativa de Taller de cine o Introducción al cine te asegura que los alumnos que se matriculan lo hacen porque verdaderamente les atrae, les “pica el gusanillo” y son muchos. Se empieza con lenguaje audiovisual básico, con cuentagotas, se continúa con un muestrario de películas por género y has llegado a mitad de curso y los alumnos han visto entre 7-8 películas, muy variadas, con situaciones diferentes cada una de ellas. Entonces a esa altura han analizado, entendido e incorporado a su bagaje una cantidad de habilidades interpretativas o de conocimientos increíble. El cine trata de cualquier tema que puede imaginar el

ser humano, en cualquier país. Hay cine de denuncia, de compromiso político-social, pero también hay películas que son drama humano en todas las facetas.

Los alumnos están en la adolescencia, necesitan saber cómo son los mundos de los adultos, necesitan descubrirse y todo esto lo puedes conseguir con el cine. ¿Sabes cuáles son las películas que más gustan a los adolescentes? Les gustan los “temas fuertes”, y para ellos, “fuertes” son el sexo, las drogas, su propio cuerpo, sus propias emociones o la locura... les fascina las películas de locos. *Alguien sobrevoló el nido del cuco* les tiene pegados a la pantalla. Les fascina las películas sobre personajes raros, extravagantes, porque ellos mismos, buena parte de ellos, se ven fuera de sitio, se ven reflejados, hay un juego entre su falta de sentido, de cómo es el mundo y cómo soy yo, qué cambios me están pasando, me encuentro raro, y se sienten identificados con lo que ven en la pantalla. El terror también les gusta, junto con la guerra, las situaciones límites, y la rebeldía.

El cine hace que los alumnos se zambullan y se identifiquen con los personajes, esto hace que se convierta en una herramienta de primer orden. Y es que, muchas veces, una película bien elegida y bien llevada cumple la misma misión que la mejor conferencia o una exposición de arte con el propio pintor. Para ellos es una especie de viaje energético. A mí me ha pasado y a ti, que te gusta el cine, te lo recomiendo, porque ese día te das cuenta de que acabas de encontrar una mina para captar la atención y las emociones de los alumnos.

- **Más allá de esto, ¿qué piensas del cine como reflejo de una época? Es decir, no es sólo el periodo que te muestra, sino también la época en la cual se rodó.**

El cine por un lado te muestra la evolución sociológica de diferentes épocas. Mira, *Rebelde con causa*, puede que fascinase a los alumnos en los años 60; hoy en día duerme a todos los adolescentes. El género más difícil de programar es el humor, porque este varía mucho de una época a otra. Quiero decir que hay películas que han envejecido mucho. Yo te recomiendo que

cuando programes películas busques aquellas que no han envejecido y que su mensaje o contenido siga teniendo vigencia hoy en día.

- **¿Cómo ayuda el cine a asumir las competencias clave?**

Vamos a ver, por ejemplo, el caso de la competencia lingüística. El alumno debe entender qué está pasando en la pantalla. No todos somos capaces de entender qué está pasando, nos falta el contexto. Por ejemplo, en una película de los años 60 una relación de pareja no era como hoy en día, no era tan fácil acostarse como hoy en día. Y estas cosas hay que explicárselas a los alumnos. En *La chaqueta metálica* hay que explicar que en los cuarteles militares se utiliza un lenguaje barriobajero y un comportamiento de “macho” para reducir al individuo a ser una máquina, para convertirle en una máquina de matar despersonalizada, que no cuestione la autoridad, ni las órdenes. Esto, por ejemplo, hay que explicárselo al alumno. En ese momento, estás trabajando la competencia visual, el factor emocional (importantísimo) y, luego, cuando les haces redactar una valoración de la película, estás trabajando la competencia lingüística, además de la competencia que busca fomentar el criterio propio y la autonomía del alumno. El alumno analiza comprende y luego plasma por escrito su opinión, esto es competencia comunicativa.

El cine es una herramienta para el lenguaje audiovisual, para la reflexión, para todo lo que tiene que ver con las áreas de valores, de comprensión de los derechos humanos. Un adolescente muchas veces sólo se ve a sí mismo, entonces, descubrir que hay otras formas de comportarse, llega a ser terapéutico. Esto es lo que ofrece el cine; yo no sé qué otro medio puede mejorar la capacidad del cine para contar historias. Sólo conozco la literatura, pero, como es individual, el cine le gana porque es un acto colectivo y lo ves de golpe.

TREBALL DE CAMP. *EL GRAN DICTADOR* A L'ESTUDI DELS RÈGIMS TOTALITARIS I LA SEGONA GUERRA MUNDIAL

- Context de l'estudi

Aquest treball de camp s'ha desenvolupat durant el meu període de pràctiques amb el grup de 1r de Batxillerat de l'IES Sa Blanca Dona. L'activitat proposada va comprendre un total de 9 sessions de l'assignatura d'Història del món contemporani.

En relació al perfil de l'alumnat, ens trobem davant d'un grup de 28 alumnes amb un rendiment acadèmic baix. D'acord amb les estadístiques del centre, és el pitjor grup de 1r de Batxillerat dels últims sis anys a causa de la presència d'aproximament 10 alumnes que, en teoria, haurien d'haver cursat un grau mitjà en acabar l'ESO però que finalment, exercint els seus drets, varen optar per continuar al centre i matricular-se a Batxillerat. Aquesta decisió no s'ha traduït en una millora del seu rendiment acadèmic. Malgrat això, i deixant de banda les notes de l'examen, s'ha de dir que tots els alumnes es varen implicar i demostraren una bona predisposició en aquesta activitat.

A l'hora d'avaluar aquest grup, es va realitzar un examen sobre la Segona Guerra Mundial i seguidament el treball de camp d'aquest TFM que, en el meu cas, va consistir en la visualització a classe de la pel·lícula *El gran dictador* (1940) de Charles Chaplin, així com la realització d'un treball grupal i individual d'aquest film, que s'exposarà més endavant.

El tema de la Segona Guerra Mundial és molt recurrent dins de la indústria cinematogràfica i podem trobar una enorme quantitat de pel·lícules dedicades a aquest episodi de la història mundial, realitzades des de diferents punts de vista. *El gran dictador*, però, és única per tractar-se d'una pel·lícula estrenada a l'inici de la Segona Guerra Mundial i no a posteriori.

Tant el rodatge com l'estrena varen estar envoltats de polèmica. Molts magnats de Hollywood no volien veure afectats els ingressos que obtenien del mercat

alemany per mor d'aquesta pel·lícula i per això es dedicaren a pressionar Chaplin per dissuadir-lo de la idea de rodar aquesta pel·lícula. A més, països plenament democràtics, com Anglaterra, van decidir censurar-la fins i tot abans d'acabar el rodatge, ja que tenien por dels efectes que podia provocar una pel·lícula antihitleriana. Paral·lelament, els països governats per règims totalitaris i els seus simpatitzants varen prohibir la seva emissió. A Espanya, per exemple, no s'estrenaria fins a l'any 1976, un cop mort Franco.

Tot i això, Chaplin es va mantenir ferm en la seva decisió i va continuar amb el rodatge i la posterior estrena de la pel·lícula, que acabà per convertir-se en una de les obres mestres de la història del cinema que combina a la perfecció la sàtira i la condemna dels règims totalitaris i les seves polítiques antidemocràtiques i opressores. Es tracta d'una pel·lícula d'un gran valor històric que aporta un missatge moral vàlid i exemplar en el transcurs del temps, i aquests són els principals motius que dugueren a l'autor d'aquest treball a escollir aquest film per treballar amb els alumnes.

La trama d'*El gran dictador* parteix de la història d'un barber jueu (Charles Chaplin) que va combatre a la Primera Guerra Mundial com a soldat de l'exèrcit de Tomania (Alemanya). Una vegada finalitzada la guerra, queda inconscient com a conseqüència d'un accident, i perd la memòria. El protagonista desperta uns anys més tard a un hospital i es troba que la situació política del seu país ha canviat, que Tomania està governada pel canceller Hynkel (Hitler), amb el que guarda una semblança física notable (ambdós personatges estan interpretats per Charles Chaplin), el qual desitja imposar una política expansionista i supremacista.

- Objectius de l'estudi

L'entrevista realitzada al professor Amable Palacios, així com les fonts i documentació consultades al llarg de tot el procés d'investigació d'aquest treball, destaquen sobretot la capacitat del cinema per empatitzar amb l'espectador i estimular la seva capacitat de reflexió.

Partint d'aquesta idea, els objectius principals d'aquesta activitat són els següents:

1. Conèixer les característiques pròpies del règim nazi a través de la pel·lícula.
2. Reflexionar sobre les conseqüències de les polítiques antisemites i supremacistes del règim nazi i relacionar la pel·lícula amb els continguts explicats dins de l'aula.
3. Conèixer el potencial del cinema com a eina útil per estimular el pensament crític i l'aprenentatge de la Història entre els alumnes.

- **Metodologia i instruments d'estudi**

Al llarg del procés d'investigació i consulta de fonts, s'ha pogut observar que existeixen diferents maneres d'enfocar l'ús del cinema a l'aula. No hi ha una fórmula per excel·lència, sinó que cadascuna s'adapta al seu propi context. Partint dels coneixements adquirits durant aquesta fase d'investigació, es planteja el següent esquema per a la realització de l'activitat a partir d'una pel·lícula:

- Elaboració d'una sinopsi de la pel·lícula.
- Caracterització dels personatges de la pel·lícula.
- Temes de la pel·lícula.
- Selecció dues escenes clau de la pel·lícula.
- Valoració/opinió personal.

En un primer moment, era partidari que els alumnes entreguessin un quadern en el qual haurien anat plasmant tots aquests aspectes de la pel·lícula, però, amb el propòsit d'adaptar-se de la millor manera possible a la temporalització del període de pràctiques i aconseguir un resultat més visual, vaig decidir dividir l'activitat en dues parts.

La primera part consistia en l'elaboració d'una presentació grupal de màxim 4 persones que mitjançant qualsevol recurs digital plasmessin la sinopsi, els

personatges, temes i les dues escenes més significatives (podeu veure alguns exemples als annexos E i F).

La segona part consistia en la realització per escrit i individual d'una valoració crítica de la pel·lícula (trobareu exemples als annexos C i D).

Como se'ls va explicar als alumnes, es tractava d'una activitat que busca, principalment, desenvolupar la capacitat d'exposar l'opinió personal de cadascú d'ells; per tant, no s'admetria una curta resposta del tipus "correcta" o "incorrecta", tret que estigués ben argumentada. L'únic punt del treball que podria ser considerat més tancat o concret era el de la sinopsi, ja que exigia que els alumnes fossin capaços de realitzar un breu resum de la pel·lícula, sense arribar a profunditzar en excés.

Els altres tres punts de la presentació estaven més enfocats a què els alumnes expressessin les seves idees; per exemple, amb el punt número dos, "caracterització dels personatges", no es persegueix una definició física, sinó que anessin més enllà, que extraguessin trets psicològics dels personatges en funció de les opinions de cada grup.

Pel que respecta a l'apartat "temes", s'oferia de nou una certa llibertat d'elecció; evidentment, cada grup prioritzaria temes diferents, en funció de la importància donada als diferents aspectes visualitzats, però, el que és més important, més enllà del nombre de temes identificats, era la justificació del perquè s'escollia un tema o un altre.

Finalment, l'apartat que donaria més joc en les presentacions seria el de la "selecció d'escenes". Cada grup havia de triar les 2 escenes de la pel·lícula que els varen resultar més significatives, projectar-les a la pissarra digital (la pel·lícula està disponible en YouTube - HD) i justificar la selecció feta.

Como s'ha exposat, la segona part d'aquest treball consistia a fer una valoració crítica de pel·lícula, més enllà de si la pel·lícula els ha agradat o no; l'objectiu perseguit era que els alumnes fossin capaços de relacionar els continguts tractats a l'aula amb la pel·lícula i expressar una opinió sobre el missatge moralitzant del film.

- Competències clau treballades

A continuació, es presenta un llistat de les competències clau que s'han tractat al llarg del desenvolupament d'aquesta activitat, acompanyades d'una breu descripció de com aquest treball contribueix a assumir-les:

4.1. *Competències socials i cíviques.* Entre altres aspectes, la finalitat d'aquesta competència és intentar inculcar uns valors i principis que afavoreixin una bona convivència i assumir una actitud de respecte i tolerància vers totes les cultures del món. *El gran dictador* es caracteritza, precisament, per ser una pel·lícula que denuncia les conductes autoritàries i discriminatòries i per transmetre als espectadors un missatge de tolerància i respecte cap als altres. Mitjançant la seva visualització s'han treballat les *competències socials i cíviques*, a través de les valoracions personals que figuren com a annexos C i D d'aquest treball. Es pot constatar que l'activitat ha pretès contribuir a educar a persones formades en una actitud de respecte vers les diferents cultures i religions existents a la nostra societat, capaces de condemnar les postures totalitàries i discriminatòries.

4.2. *Competència lingüística.* Aquesta activitat ha contribuït a assumir aquesta competència, ja que els dos apartats en què es divideix l'activitat, presentacions i valoracions personals, persegueixen un mateix objectiu: que l'alumnat sigui capaç de comunicar les seves idees i impressions tant de manera oral (presentacions) com escrita (valoració crítica). Per tant, és una activitat dirigida a fomentar les capacitats comunicatives de l'alumne, un dels pilars bàsics d'aquesta competència clau.

4.3. *Competència digital.* Com s'ha comentat anteriorment, en un principi es va pensar en la possibilitat que els alumnes realitzessin un quadernet personal en el qual tractessin els diferents punts de la presentació acompanyats de la seva valoració, però, finalment, es va optar per canviar el format i que els alumnes fessin les presentacions amb els recursos que es tenen a l'abast actualment, per tal d'obtenir un resultat més visual. Fou d'aquesta manera, com els alumnes dissenyaren les seves presentacions amb diferents eines, com ara

PowerPoint o Google Slides, i això va contribuir a potenciar l'ús de diferents recursos digitals amb finalitats educatives.

4.4. *Competència en consciència i expressions culturals.* El cinema en si mateix és una de les principals formes d'expressió cultural de la societat d'avui dia. Partint d'aquesta premissa, realitzar una activitat a partir d'aquest mitjà contribueix a conèixer el seu vessant cultural i a entendre la necessitat que sigui valorat com a expressió artística, com passa amb altres modalitats, com pot ser la pintura, l'escultura o l'arquitectura. Mitjançant aquesta activitat, els alumnes han conegut Charles Chaplin, una figura emblemàtica al món del cinema, contribuint així a enriquir el bagatge cultural dels alumnes en l'àmbit cinematogràfic.

4.5. *Competència aprendre a aprendre.* Considerant que una de les principals finalitats d'aquesta competència és aconseguir que l'alumne adquireixi confiança en ell mateix i que millori el seu aprenentatge autònom, aquesta activitat contribueix a la consecució d'aquests objectius. En el nostre cas, en tractar-se d'un treball relativament "obert", en el sentit que busca l'opinió personal dels alumnes, aquests han d'arribar a ser capaços de reconèixer els aspectes més importants de la pel·lícula, plantejar-los als seus companys de grup i, posteriorment, plasmar-los individualment en la valoració crítica del film. D'aquesta manera, es contribueix a assumir aquesta competència, ja que la relativa llibertat del treball requereix que els alumnes siguin capaços de reflexionar sobre el que se'ls demana, fomentant així el seu aprenentatge autònom, que en última instància afavoreix també a augmentar la confiança en ells mateixos.

4.6. *Competència sentit d'iniciativa i esperit emprenedor.* Els principals eixos d'aquesta competència són fomentar la creativitat i la iniciativa de l'alumnat, així com la seva capacitat crítica. De totes les competències que s'han treballat amb l'activitat proposada, aquesta és la principal, ja que, com s'ha reiterat al llarg d'aquest treball, l'activitat no perseguia una resposta concreta o definida, sinó que donava llibertat als alumnes per tal que donessin a conèixer el seu

criteri en tot moment, sempre que fossin capaços de justificar les idees que plantejaven.

- Temporalització

Es presenten a continuació les activitats diàries dutes a terme al llarg del desenvolupament d'aquest treball:

Dia	Activitat
Dimecres 27 de març	Presentació de la pel·lícula <i>El gran dictador</i> . Aquesta sessió es va destinar a presentar als alumnes tant la pel·lícula com la figura de Charles Chaplin. Se'ls va lliurar una fitxa tècnica, que es pot consultar als annexos (annex A), realitzada per l'autor d'aquest treball. També es va dissenyar un PowerPoint (annex B) per ajudar a conèixer una figura il·lustre del cinema, com és en Charles Chaplin, així com la importància de la pel·lícula i les dificultats a les quals van haver d'enfrontar-se durant el seu rodatge i estrena del film. D'aquesta manera, serien conscients que no es tractava d'una pel·lícula qualsevol, sinó que es trobaven davant d'un film que representà un impacte polític i social important a la seva època. En segon lloc, el Powerpoint mostrava les pautes del treball.
Dimarts, 2 d'abril	Visualització de la pel·lícula a l'aula. Els darrers cinc minuts de la sessió es dedicaven a comentar els aspectes més interessants amb l'objectiu de mantenir l'interès i l'atenció dels alumnes.
Dimecres 3 d'abril	Visualització de la pel·lícula a l'aula. Els darrers cinc minuts de la sessió es dedicaven a comentar els aspectes més interessants amb l'objectiu de mantenir l'interès i l'atenció dels alumnes.
Dijous 4 d'abril	Fi de la visualització de la pel·lícula a l'aula. Un cop finalitzada la pel·lícula, i durant el temps restant de la sessió, els alumnes formaren els grups per començar a organitzar les seves respectives presentacions. El torn de les presentacions es va establir per sorteig; tots els grups devien lliurar els seus treballs abans de les 23.59 hores de diumenge 7 d'abril. Les valoracions personals foren lliurades en mà a l'inici de les presentacions.
Dilluns 8 d'abril	Inici de les presentacions grupals.
Dimarts 9 d'abril	Continuació de les presentacions grupals.
Dimecres 10 d'abril	Fi de les presentacions grupals.

CONCLUSIONS, LIMITACIONS I REPTES DE FUTUR

El propòsit inicial a partir del qual es va iniciar aquest TFM radica en l'afany per unir dos dels principals interessos de l'autor, cinema i educació. L'objectiu principal del treball ha estat investigar sobre el potencial educatiu del cinema i realitzar els meus primers passos en el seu ús a l'aula. Mitjançant la lectura de les obres i l'entrevista realitzada, es plantegen les virtuts del cinema com a recurs educatiu, entre les quals es destaca la seva capacitat d'empatitzar amb l'espectador i estimular el seu pensament crític. Aquests serien els principals punts d'interès, enfocats, principalment, cap a l'ús del cinema en les àrees de Geografia, Història i Història de l'art.

Sobre els resultats obtinguts de l'aplicació del cinema a l'aula, en l'apartat "objectius d'estudi" trobem alguns estrictament relacionats amb la unitat didàctica impartida als alumnes de 1r de Batxillerat, dedicada a la Segona Guerra Mundial, i uns altres més centrats en el TFM, els quals persegueixen conèixer de primera mà el potencial del cinema com a eina útil en l'ensenyament de la Història i com a metodologia pràctica per estimular el pensament crític dels alumnes.

Una primera conclusió extreta és la confirmació de la idoneïtat del cinema com metodologia pràctica a l'hora d'incentivar la reflexió i la crítica de les persones. Com es pot observar en les valoracions crítiques adjuntades com annexos, la pel·lícula ha remogut la consciència dels alumnes arribant inclús a emocionar-los, i és precisament aquest un dels objectius principals del treball. Pocs mitjans tenen la capacitat de sensibilitzar i empatitzar amb els alumnes com la que ofereix el cinema. En les seves reflexions, els alumnes van més enllà de l'estrictament lligats al tema de la Segona Guerra Mundial, arribant a reflexionar, per exemple, sobre la situació d'inferioritat de la dona que mostra la pel·lícula. D'aquesta manera, quedaria confirmada la postura que proposa el cinema com a eina clau en l'estimulació del pensament crític de les persones.

Al mateix temps, la pel·lícula mostra elements característics del règim nazi com poden ser la política expansionista alemanya, l'antisemitisme i l'afinitat amb el

règim de Mussolini. En les seves valoracions crítiques, els alumnes són capaços de vincular els continguts explicats a classe amb la pel·lícula, el que demostra que el cinema és un recurs que permet donar visibilitat al temari impartit pel docent. Malgrat el to satíric de la pel·lícula, l'alumnat és conscient dels horrors de la política antisemita impulsada pel règim nazi i sap identificar les escenes que fan referència a episodis històrics concrets. Per posar un exemple, quan Hynkel decideix iniciar la invasió d'Osterlich, els alumnes són capaços d'identificar a quin país fa referència aquesta escena i, per tant, establir el paral·lelisme amb l'annexió d'Àustria el març de 1938.

En definitiva, es pot afirmar que s'han aconseguit els objectius perseguits amb aquest estudi, demostrar que el cinema és una eina a tenir en compte per incentivar el pensament crític dels alumnes, i fonamentar perquè el cinema és un bon aliat en l'ensenyament de l'assignatura d'Història.

Respecte a les limitacions trobades durant la realització d'aquest treball, es va agrair des del primer moment la flexibilitat del tutor de pràctiques per a permetre'm la posada en pràctica d'aquest estudi. No obstant això, en el futur, quan exerceixi com a professor i no depengui d'un període concret de pràctiques i d'estar "robant-li" hores a una persona que ha de cobrir un currículum de Batxillerat, intentaré aprofundir més en aquest tipus d'activitats basades en pel·lícules. Per exemple, tenir temps per a explicar als alumnes aspectes bàsics de llenguatge audiovisual amb la intenció que entenguin millor les escenes de qualsevol pel·lícula que puguin veure en un futur. Hauria estat positiu també tenir més temps per a fer petites intervencions a mesura que visualitzàvem la pel·lícula en classe i poder explicar el significat d'algunes escenes concretes.

En general, la sensació és de satisfacció. En l'àmbit personal, i com a repte de futur, seria interessant poder explicar unitats didàctiques a partir d'una pel·lícula, és a dir, actuar a la inversa, utilitzar una pel·lícula com a base de les explicacions del tema a impartir. Al principi, em vaig plantejar la possibilitat de donar la unitat didàctica d'aquesta manera, però, a causa de la meua inexperiència com a docent i al fet d'estar aplicant l'estudi en Batxillerat, on un

es troba amb alumnes molt preocupats per la Selectivitat, vaig optar per una postura més conservadora i reservar una part de la nota del tema a la realització d'una activitat sobre la pel·lícula. Encara així, en un futur, i ja com a docent, la idea d'utilitzar una pel·lícula com a base de les explicacions serà un desafiament motivador i atractiu tant per al professor com per a l'alumnat. És un projecte ambiciós que requerirà, sens dubte, una bona formació en l'ús del cinema com a material educatiu.

A escala general, un repte en el futur seria donar una major importància al cinema en el currículum de l'assignatura d'Història de l'art de 2n de Batxillerat. El cinema és art i aquest queda relegat a l'últim bloc de l'assignatura, el bloc 6, sota el títol *La universalització de l'art des de la segona meitat del segle XX*, un bloc que no s'acostuma a impartir per falta de temps i que no compta de cara a la Selectivitat. Per tant, seria necessària una remodelació curricular tenint en compte la importància que té l'art cinematogràfic avui dia.

Partint de l'interès particular de l'autor pel cinema i l'educació, s'ha fet un treball en el qual s'ha dut a terme una recerca de fonts i autors amb el propòsit de conèixer les diferents postures existents respecte a l'ús del cinema a l'aula. Una vegada consultades aquestes fonts i reflexionat sobre el seu potencial tant globalment com en les disciplines d'Història, Història de l'art i Geografia, s'ha realitzat una activitat amb alumnes per a constatar aquest potencial i s'ha arribat a les conclusions esperades. S'ha evidenciat que el cinema és una eina excepcional per a explicar certs continguts, en aquest cas històrics, però, sobretot, un gran aliat si es pretén que els alumnes manifestin la seva opinió respecte a un tema.

Per tant, es proposa que la iniciativa de recórrer al cinema dins l'aula deixi de ser exclusivament personal, que es consolidi el seu ús correcte en classe i sigui reconegut com un aliat important en la complexa tasca de formar a les futures generacions.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BELLIDO LÓPEZ, Adolfo. *El aprendizaje del cine*. Comunicar. Revista de Educación en Medios de Comunicación. Vol. VI, nº11 (2º semestre 1998), pp. 13-20.

<https://www.revistacomunicar.com/index.php?contenido=revista&numero=11>

[Consulta: 25 gener 2019]

BREU, Ramón; AMBRÒS, Alba. *El cine en la escuela. Propuestas didácticas para primaria y secundaria*. Barcelona. Editorial Graó. 2011.

CAPARRÓS LERA, José María. *100 películas sobre Historia Contemporánea*. Madrid. Alianza Editorial. 2017 (3ª ed.).

- *Enseñar la Historia Contemporánea a través del cine de ficción*. Quaderns de Cine, nº1(2007), pp. 25-35.

https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/11372/1/Quaderns_Cine_N1_04.pdf

[Consulta: 09 febrer 2019]

Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB núm. 73 - 16/05/2015 (modificat pel *Decret 29/2016, de 20 de maig*, BOIB núm. 64 – 21/05/2016).

<http://www.caib.es/eboibfront/ca/2015/10308> [Consulta: 04 octubre 2018]

DOVOS,Erzsébet. *El uso del cine para desarrollar la competencia comunicativa e integrar la cultura en la clase de ELE* a Actas del I Congreso Internacional de Didáctica de Español como Lengua Extranjera del Instituto Cervantes de Budapest (2013), pp. 123-128.

https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/publicaciones_centros/PDF/budapest_2013/13_dobos.pdf [Consulta: 26 gener 2019]

GARCÍA GONZÁLEZ, Víctor. *Explicar las guerras: didáctica de la guerra en las ciencias sociales*. Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales. Año 32, nº Especial 11 (2016), pp. 567-587.

https://www.academia.edu/22215134/Explicar_las_guerras_did%C3%A1ctica_de_la_guerra_en_las_Ciencias_Sociales [Consulta: 14 noviembre 2018]

MADRID BRITO, Débora. *El cine en la didáctica de la historia del arte*. Íber: Didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia, nº 80 (2015), pp. 57-64. <http://www.ub.edu/histodidactica/images/documentos/pdf/Debora.pdf> [Consulta: 14 noviembre 2018]

MERCADER MARTÍNEZ, Yolanda. *El cine como espacio de enseñanza, producción e investigación*. Reencuentro. Análisis de problemas universitarios, nº 63 (2012), pp. 47-52. <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=34023237007> [Consulta: 15 noviembre 2018]

Narrativa y lenguaje cinematográfico. ESCUELA DE CINEMATOGRAFÍA Y DEL AUDIOVISUAL DE LA COMUNIDAD DE MADRID. Guía didáctica diseñada por Fernando Franco.

<http://ecam.es/media/GUIA-DIDACTICA-NARRATIVA-Y-LENGUAJE-CINEMATOGRAFICO.pdf> [Consulta: 08 diciembre 2018]

VACCARO, Juan; VALERO, Tomás. *Nos vamos al cine. La película como medio educativo*. Barcelona. Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. 2011.

VVAA. *Mil mundos dentro del aula. Cine y educación*. GARCÍA AMILBURU, María (coord.). Madrid. UNIVERSIDAD NACIONAL DE EDUCACIÓN A DISTANCIA. 2009.

VVAA. *Los saberes y el cine*. RIVAYA, Benjamín; ZAPATERO, Luis (eds.). Valencia. Tirant lo Blanch. 2010.

ZAPATERO MAZA, Luis Acacio. *Geografía y cine. Espacios en el tiempo, lugares soñados, paisajes con figuras*. A: RIVAYA, Benjamín; ZAPATERO, Luis (eds.). *Los saberes y el cine*. Valencia. Tirant lo Blanch. 2010.

- *Historia y cine. Espejo del pasado, reflejo del presente, memoria del tiempo*. A: *Íbidem*.

BIBLIOGRAFIA

FERRO, Marc. *El cine, una visión de la Historia*. Madrid. Akal. 2008.

GARCÍA AMILBURU, María; LANDEROS CERVANTES, Bárbara. *Teoría y práctica del análisis pedagógico del cine*. Madrid. UNIVERSIDAD NACIONAL DE EDUCACIÓN A DISTANCIA. 2011.

GISPERT, Esthe. *Cine, ficción y educación*. Barcelona. Laertes. 2008.

IBARS FERNÁNDEZ, Ricardo; LÓPEZ SORIANO, Idoya. *La Historia y el cine*. Clío, nº 32 (2006), 22 p. <http://clio.rediris.es/n32/historiaycine/historiaycine.htm>

LIPOVETSKY, Gilles; SERROY, Jean. *La pantalla global. Cultura mediática y cine en la era hipermoderna*. Barcelona. Anagrama. 2009.

PLA VALL, Enric; TORRENT FUENTES, Katia. *El cine, un recurso educativo*. Recuperat per: INSTITUTO NACIONAL DE TECNOLOGÍAS EDUCATIVAS Y DE FORMACIÓN DEL PROFESORADO (2012). <http://www.ite.educacion.es/formacion/materiales/24/cd/indice.htm>

PRATS CUEVAS, Joaquim. *Dificultades para la enseñanza de la historia en la Educación Secundaria: reflexiones ante la situación española*". Revista de Teoría y Didáctica de las Ciencias Sociales, nº 5 (2000), pp.71-98. http://www.saber.ula.ve/bitstream/handle/123456789/23950/joaquin_prats.pdf;jsessionid=0713F3AEB0331C7C57AEF930627F8A6A?sequence=1

RUIZ RUBIO, Federico. *Cine y enseñanza. El cine de ficción es un útil material didáctico por su variedad temática y por su capacidad para presentar conflictos*. Comunicar. Vol. I, nº3 (2º semestre 1994), pp. 74-80.
<https://www.revistacomunicar.com/index.php?contenido=detalles&numero=3&articulo=03-1994-10>

VVAA. *Películas para la educación. Aprender viendo cine, aprender a ver cine*. MARZÁBAL, Íñigo; AROCENA, Carmen (eds.). Madrid. Ediciones Cátedra. 2017(2ª ed.).

WEBGRAFIA

AULA MÈDIA (<http://www.aulamedia.org/wordpress/>)

CINESCOLA (<http://cinescola.info/>)

CINEHISTORIA (<https://cinehistoria.com>)

El Rebot de CINESCOLA (<https://elrebotdecinescola.wordpress.com/>)

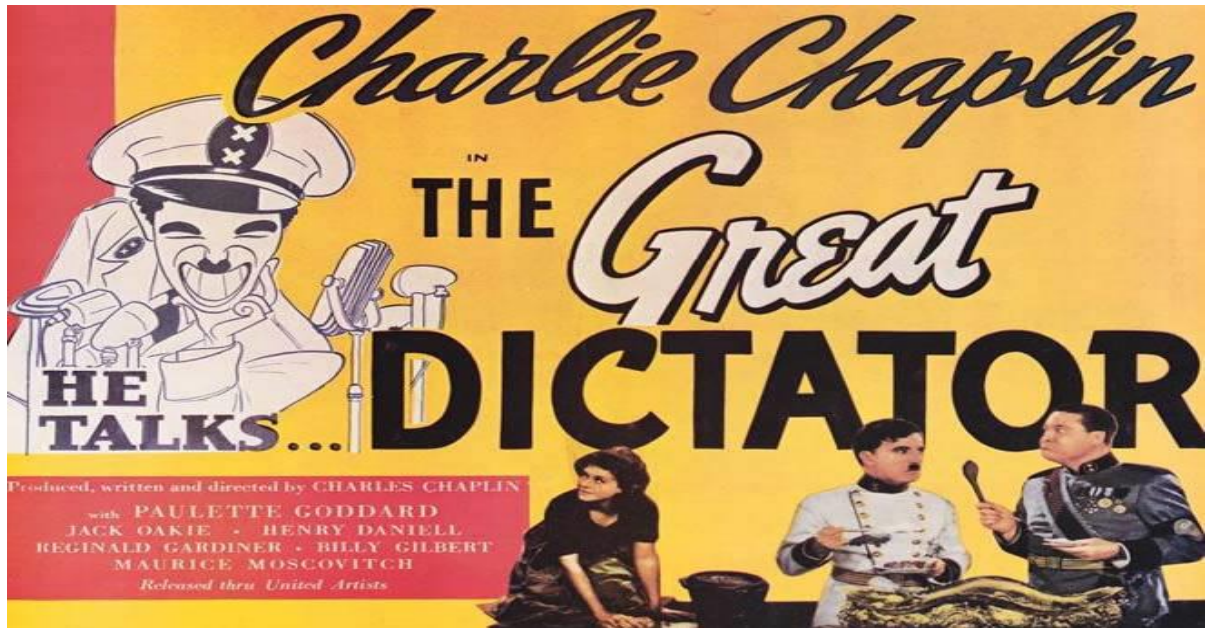
FILM-HISTÒRIA Online (<http://www.filmhistoria.org/p/revista-filmhistoria-online.html>)

HISTODIDÀCTICA (<http://www.ub.edu/histodidactica/>)

PROYECTO CLÍO History and History teaching (<http://clio/rediris.es>)

EL GRAN DICTADOR

- **Ficha tècnica.**

1. **Dirección:** Charles Chaplin.
2. **Guion:** Charles Chaplin.
3. **Música:** Meredith Wilson y Charles Chaplin.
4. **Fotografía:** Roland Totheroth y Karl Strauss
5. **Interpretación:** Charles Chaplin, Paulette Goddard, Jack Oakie, Henry Daniell, Billy Gilbert, Maurice Moscovich, Reginald Gardiner, Emma Dunn.
6. **Producción:** Charles Chaplin.
7. **Año:** 15 de octubre de 1940 (EEUU) - 30 de abril de 1976 (ESPAÑA)
8. **Género:** Comedia - Sátira.

- **Premios y distinciones.**

- **5 nominaciones al Premio Oscar en 1940:** mejor película, mejor guion original, mejor actor principal (Charles Chaplin, **GANADOR**), mejor banda sonora, mejor actor secundario (Jack Oakie).
- **Asociación de críticos de Nueva York en 1940:** mejor actor principal (Charles Chaplin, **GANADOR**)

- **Sinopsis.**

Tras combatir en la Primera Guerra Mundial en el ejército de Rumania, un barbero judío (Charles Chaplin) regresa a casa. Debido a un accidente el barbero perderá buena parte de su memoria. Al despertar la situación política en su país ha cambiado: el canciller Hynkel, con el que guarda un notable parecido, ha llegado al poder y está decidido a poner en práctica una política de corte antisemita. Acusa al pueblo judío de todos los males que sufre la nación, al mismo tiempo que prepara una guerra con la que pretende conquistar el mundo.

- **Críticas:**

"Un logro verdaderamente soberbio de un artista verdaderamente grande (...) quizás la película más trascendental jamás producida".

Bosley Crowther: The New York Times.

"Ella es una sátira magistral y mortífera en aras del triunfo del espíritu humano sobre la humanidad".

Serguéi Eisenstein. Director de cine soviético.

"Es una mordaz sátira cómica sobre un mundo que ha enloquecido. Posee la solidez de un humor irresistible. Y también se inflama de indignación. El solitario pequeño payaso de anchos pantalones, pequeño bigote y andares indecisos tienen que mostrarnos algo más en su última película que las divertidas aventuras de un inconformista. *El gran dictador* es un durísimo y sincero ataque contra el fascismo, donde la sátira es más importante que la comedia del eterno humano que Chaplin tan bien conoce".

Howard Barnes: *New York Herald Tribune.*

"El trabajo más serio, trágico y humano de Chaplin (...)".

Roger Ebert: Chicago Sun-Times.

"La figura més estimada del món ha fet un film que satiritza la figura més odiada del món".

Revista Life.

"Una lliçó refrescant de llibertat amb Hitler com a diana i que va estar prohibida al nostre país durant trenta-sis anys, fins a la mort del nostre dictador particular".

Filmoteca de Catalunya.

"A Chaplin le horrorizaba la modernidad o, mejor, esa parte insulsa y cruel de lo moderno que se asoma a su propio precipicio. Le espantaba la fiebre de lo veloz, el vértigo de lo nuevo, la estupidez de lo uniforme. Y lo denunció con toda la evidencia de la que fue capaz en cintas, *El gran dictador*."

Luís Martínez (EL MUNDO).

EL GRAN DICTADOR

Charlie Chaplin

- Figura clau de la història del cinema.
- Entre les seves pel·lícules podem destacar:
  - 1) Vida de perro (1918) (FAMA).
  - 2) El niño (1921).
  - 3) Tiempos modernos (1936). Crítica social contra el desenvolupament industrial.
- ❖ Cinema de caràcter social.

El gran dictador...

- "Si hubiera tenido conocimiento de los horrores de los campos de concentración alemanes no habría podido rodar *El gran dictador* : no habría podido burlarme de la demencia homicida de los nazis; no obstante, estaba decidido a ridiculizar su absurda mística en relación con una raza de sangre pura".

Charles Chaplin

- ❖ Va ser una de les seves produccions més difícils.
- ❖ No era jueu, el seu pare sí, ell era protestant.
- ❖ Mostra preocupació pel patiment humà.

El gran dictador...

- Gener de 1939. Inici de la preproducció. Selecció d'actors i actrius:

- 1) Charlie Chaplin → barber jueu i canceller Hynkel (Hitler).

- 2) Paulette Goddard → Hannah.

- 3) Henry Daniell → Garbitsch (Goebbels).

- 4) Billy Gilbert → Herring (Göring).

- 5) Jack Oakie → Bencino Napolini (Benito Mussolini).

Setembre de 1939. Finalitza la preproducció i esclata la Segona Guerra Mundial.

La guerra **NO** modificarà els plans de Chaplin que decideix continuar amb la producció de la pel·lícula!!!!

El gran dictador...

Fins a març de 1940... Chaplin tancat al seu estudi de cinema!

Rep tota mena de pressions

Hollywood (censura)

Regne Unit. Prohibida abans de l'estrena.

"Desde Nueva York llegaban más cartas llenas de preocupación rogándome que no hiciera la película y afirmando que no se exhibiría ni en Inglaterra ni en América. Pero yo estaba decidido a hacerla, aun cuando tuviera que alquilar por mi cuenta salas para proyectarla".

Charles Chaplin.

Finalment El gran dictador estrenada el 16 d'octubre de 1940 a Nova York!

L'estrena de la pel·lícula!

President Roosevelt envia un missatge de suport a Chaplin.

Però igual que durant el rodatge trobem **MOLTES PRESSIONS**:

1- Alguns estats dels EEUU prohibeixen la pel·lícula.

2- Premsa propera a l'extrema dreta acusaven a Chaplin de **COMUNISTA!** Ell respon → "*El gran dictador* no es una pel·lícula propagandística sino la pintura de un problema humano e històric".

3- Joves nazis americans, a la tardor de 1940, intentaven provocar a Chaplin diguent-li "jueu" i ell optarà per aclarir que "No hay que ser judío para ser antinazi. No hay más que ser un hombre normal y digno".

4- Països amb règims totalitaris, com l'Espanya de Franco, varen prohibir-la. L'estrena a Espanya → **30 d'abril de 1976**.

Hitler va veure *El gran dictador*?

- Molt aficionat al cinema.
- Va veure la pel·lícula dues vegades, però ningú va recopilar els seus comentaris.

¿Estem davant d'una pel·lícula antiquada?

SÍ, tecnològicament ha quedat endarrerida, però continua sent una **peça única amb un gran valor polític i humà** que reflexa molt bé les preocupacions d'una època.

Treball a partir d'una pel·lícula.

Un cop realitzat l'examen treballarem els règims totalitaris a partir de la pel·lícula *El gran dictador* de Charles Chaplin.

El treball consistirà en fer una presentació (màxim 10 minuts + minuts escenes triades) i una valoració personal de la pel·lícula.

Estructura del treball

- Treball grupal (màxim 4 persones)
- 1. Sinopsi de la pel·lícula (NO **COPIAR Y PEGAR**) explicar amb les vostres paraules.
- 2. Descripció dels personatges principals de la pel·lícula.
- 3. Explicar temes que tracta la pel·lícula.
- 4. Seleccionar dues escenes de la pel·lícula i explicar per què.
- 5. Valoració personal de la pel·lícula.

Opinió personal sobre El Gran Dictador

Haig de començar dient que no em vaig crear cap mena d'expectativa abans de començar a veure la pel·lícula perquè sabia que no podria encertar amb elles. A l'inici vaig pensar que era una mica estranya, però de seguida em va encantar.

Em pregunto quan acostumats estem a veure sol cinema amb efectes especials o amb una fotografia enlluernadora, i com la gent és incapaç de valorar el fet que en estar en blanc i negre i a l'ésser una pel·lícula que si situa just en el context històric, ens endinsa en aquests temps i som capaços d'entendre'l millor. Per a què vull grans armes o explosions si el que vull és veure com veia la resta del món el que estava fent Alemanya? D'altra banda voldria dir el molt que m'han agradat els escenaris i la caracterització, còmica, dels personatges. Ja havia vist algunes escenes d'altres pel·lícules en les quals Chaplin actuava però mai m'havia imaginat que la seva forma de gesticular podia ser tan bona com per a fer riure amb la mínima ximpleria o moviment.

Aquesta pel·lícula va ser una agradable sorpresa, almenys per a mi. No obstant això, deixant de costat els moments còmics, que l'eren encara més quan els diferents personatges interactuen entre si, haig de passar a parlar sobre els temes que tracta la pel·lícula, que desgraciadament, no són tan graciosos.

En veure aquesta pel·lícula he pogut adonar-me que l'ambició de Hitler o Mussolini els converteix en uns nens que juguen a veure qui té més poder, nens que s'enfaden i són tan absurds quan perden que creuen que el món és seu, la seva joguina, el seu terreny, que està sota el seu control. Mentre fèiem el treball, va sorgir un petit debat entre el meu company o jo, mentre que el deia que Hitler era manipulats pels seus afins, jo deia que ell tenia absolutament tot el poder: si Hitler deia "s'envaeix Polònia", es fa; si Hitler deia "som amics de Mussolini", ho som; i res més que parlar.

I així són percebuts pels que no vam haver de tractar amb ells o els que es trobaven a un oceà de distància. Però per als jueus, demòcrates, gitanos, etc. la història és molt diferent, i això és el que més tristesa em produeix. Perquè quan el barber en la pel·lícula ingressa a un camp de concentració, té una bona roba, llit individual, no apareix escenes de tortures ni morts, i la realitat no va ser així. I se'm va encongir el cor en escoltar el seu discurs sobre la democràcia, sobre la pau, la justícia, la fraternitat. Com una sola persona va ser capaç de parlar-li a un dictador a través d'una pel·lícula, satiritzar-lo i enfrontar-lo?

Penso que el seu discurs no va ser una simple part d'una pel·lícula per a donar emoció, va ser un crit, va ser una trucada de reacció, va ser real.

Un discurs tan ple de passió, dit per una persona que estava en contra del que estava ocorrent. Va ser censurat, sí, però mai es pot censurar l'esperança, i això va ser exactament el que va transmetre aquell barber que per uns minuts va arribar a tenir tant poder.

Alumna Y.

Annex D. Valoració crítica alumne

Valoració personal de la pel·lícula *El gran Dictador*. Charles Chaplin per X.

Bé, no sabia per on començar, però ja posats em sembla que començaré pel principi: quan el meu professor de història ens va dir que veuríem una pel·lícula de Charles Chaplin jo em vaig entusiasmar, perquè anys enrere vaig veure per damunt una altre d'aquest mateix director i a la vegada actor, anomenada *Tiempos Modernos*, i em va agradar molt pel tema de l'expressivitat muda; del dramatisme dels colors grisos; i sobretot pel virtuós humor d'aquest geni del cinema.

Així que ja estàvem veient-la, i jo no em podia creure que una escena bèl·lica com és la del Barber jueu a la guerra em provoques tanta gràcia. Amb això vull lloar el dot còmic que tenia Chaplin per ridiculitzar els problemes greus.

Uns minuts després, varen canviar d'escena: ara es veia a Hynkel (dictador de Tomània interpretat per Chaplin i, a la mateixa vegada, caricatura de Hitler) donant un discurs tant patètic com angoixant: patètic perquè Chaplin fa quedar a aquest dictador en evidència, com per exemple quan tossia al forçar tant la veu en moments de histèria, o quan roman un bon minut sencer rugint, fent ganyotes no gaire amables i intimidant el micròfon quan de sobte al acabar de parlar s'escolta la veu del traductor dient:

-Nos excel·lència acaba de referir-se al poble jueu.-

Però per altre banda, és angoixant perquè eren problemes reals i a més a més greus, com per exemple l'antisemitisme que caracteritzava a Hitler.

Aleshores, amb el transcurs del film, jo anava rient a riallades i al mateix temps anava posant-me les mans al capdavant al veure les barbaritats que feien el nazis.

Però quan arriba la que per mi és la millor escena de la pel·lícula jo caic als peus d'aquest artista i el meu cor comença a desfer-se en llàgrimes.

Aquesta escena és el discurs en nom de la democràcia.

Senzillament em va arribar als sentiments, perquè Chaplin decideix expressar el tema principal de l'obra: la manca llibertat, igualtat i democràcia amb un discurs emotiu i seriós. Die seriós perquè al contrari que la resta de la pel·lícula, aquesta escena no és còmica i esta dirigida directament a la gent que la veu amb l'objectiu d'obrir-los els ulls i acabar amb aquestos règims totalitaris i tòxics.

Per mi, una de les millor pel·lícules que he vist a la meua vida, i un crit d'esperança dirigit al poble. 1 per dies d'avui, una gran peça antifeixista que gent com jo, vol conèixer per combatre aquesta escòria.

El gran dictador

S'han omès les dades personals dels alumnes, de conformitat amb el que s'estableix a la Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals.

ÍNDEX

1. Sinopsi

2. Personatges principals

3. Temes tractats

*4. Explicació de dues
escenes triades*

SINOPSI

A finals de la Primera Guerra Mundial, un barber jueu (Charles Chaplin) salva la vida del general Schultz ajudant-lo a escapar en avió, però van tenir un accident i el barber va perdre la memòria.

En sortir de l'hospital, Hynkel dominava Tomània però el barber no sabia res. Hynkel, que pensava que els jueus tenien la culpa de tot el que pasava a Tomània, atacava als jueus i els insultava. Degut a unes circumstàncies Hynkel va ser confús amb el barber jueu i les seves tropes el varen empresonar mentre que el barber el van confondre amb Hynkel.

PERSONATGES

Principals

- **Barber:** Té molt sentit de justícia, ajuda sempre que pot, enamorat de Hannah
- **Hynkel:** dictador tirà, capritxós, infantil, tossut, ambiciós i antisemita.
- **Garbitsch:** racional, ambiciós, fidel, manipulador, passional

Principals

- **Hannah:** Atrevida i valenta, enamorada del barber
- **Herring:** Militar ajudant de Hynkel. La finalitat de les seves accions és sempre afavorir al màxim carrec. És molt maldestre pel fet que sempre comet errors i poruc.
- **Napolini:** Dictador també tirà, capritxós, poderós, autoritari i competitiu. Vol tenir el màxim control i superioritat davant de Hynkel.

TEMES

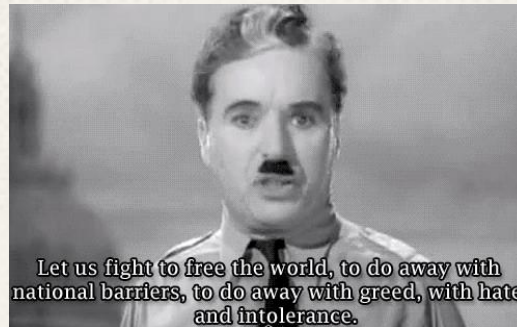

TEMES

El context i tema principal de la pel·lícula és la 2a Guerra Mundial i el nazisme.

Temes secundaris

- *Holocaust*
  - Camps de Concentració
- *Els dictadors i els sistemes totalitaris*
  - La superioritat
- *Esperança*

ESCENES TRIADES

HYNKEL I LA BOLA DEL MÓN

Escena carregada de simbolisme.

Representa a un Hitler que té el món a les seves mans i juga lliurement amb ell.

Durant un temps veiem com el domina a la perfecció, llançant-lo i agafant-lo, fins que, de tant jugar amb ell, acaba explotant en les seves pròpies mans.

Així, aquesta escena és una mostra que una sola persona no pot jugar amb el món.

També, serveix per a adonar-nos de com aquesta representada l'"esvàstica", de manera que sembla un crucifix, és a dir, un símbol que mereix ser lloat

DISCURS EN NOM DE LA DEMOCRÀCIA

Discurs final ple d'emoció del Barber jueu a conseqüència d'una confusió, en el que el dona un crit d'esperança a tota la gent reprimida pels règims feixistes i tracta de revolucionar el poble per tal que es rebel·li contra els dictadors.

Tracta temes com la tolerància de races, la llibertat, el poder democràtic, l'humanisme, la supressió de l'odi i la creació de la fraternitat.

És un discurs veritablement motivador que fins i tot, al·ludeix esdeveniments actuals, com el ressorgiment del feixisme, i que per tant, pot ajudar-nos a obrir els ulls.

Gràcies

EL GRAN DICTADOR

Índex

- Sinopsis de la pel·lícula.
- Descripció dels personatges principals.
- Temes principals que tracta.
- Escenes triades.
- Opinió personal.

Sinopsis

Un barber jueu acaba ferit durant la 1ª Guerra Mundial tractant de salvar a Schultz i és ingressat a l'hospital. Quan arriba al Ghetto, no comprèn el que està passant degut a l'amnèsia sofreix a causa de l'accident. El barber no sap els canvis que s'han produït al país amb la pujada de Hynkel al poder com a dictador de Tomània i tampoc que ha ordenat la persecució dels jueus. El barber s'enamora de na Hannah, qui fugirà a Osterlich, país que envaeix Hynkel després de firmar un tractat amb Napaloni (dictador de Bacteria). Mentre, el barber i Schultz estan a un camp de concentració.

Descripció personatges principals

Temes que tracta

- Nazisme i feixisme.
- Postura antidemocràtica.
- Racisme.
- Antisemitisme.
- Desigualtat entre els ciutadans.
- Inferioritat de la dona.

Escenes triades

Escena globus

- IDEOLOGÍA DEL RÈGIM.
- EXTERMINI RACES, ÚNICA RAÇA VÀLIDA, RAÇA ÀRIA.
- ELS PAÏSOS NO LI PODEN FER FRONT.
- AMO DEL MÓN.
- EL SEU OBJECTIU ÉS VEU ALCANÇABLE.
- NO TINDRÀ ÈXIT.

Discurs Hynkel

- DISCURS ANTINAZISTA.
- PROMOU LA UNIÓ DEL POBLE.
- EL VALOR D'UN PAÍS DEMOCRÀTIC.
- NO HI HA DISCRIMINACIÓ.

Opinió personal

- Representació còmica i amb tó irònic.
- Forma de vida (guerra, persecucions).
- Idea del barber.
- Caràcter del dictador i burla.
- Masclisme i injustícia de l'època.
- Discurs final.

- Reflexió: crec que aquesta pel·lícula és una reflexió del passat-present.
- Moralitat: democràcia.
- Valor de poder ser publicada.
- Ignorància sobre els camps de concentració.
- Refugiats.

THE END